

ÇOCUK YOKSULLUĞUNU ÖNLEMENE YÖNELİK BİR SİVİL TOPLUM GİRİŞİMİ: İHH'NİN YETİMLERİ DESTEKLEME PROGRAMI

Mahmut BİLEN^a

Sakarya Üniversitesi, Türkiye

Cüneyt ÖZDEMİR^b

Sakarya Üniversitesi, Türkiye

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru: 23 Haziran 2022

Kabul: 28 Temmuz 2022

Makale Türü:

Araştırma Makalesi

JEL Sınıflandırma:

Z39

H31

D91

M31

Anahtar Kavramlar:

Çocuk Yoksulluğu,
Yetim Hizmetleri,
Sivil Toplum
Hizmetleri,
İHH İnsani Yardım
Vakfı

ÖZ

Modern zamanlarda yaşamın sağladığı çeşitli fırsatlar yanında getirdiği önemli riskler bulunmaktadır. Bir ailede babanın vefatı durumunda, çocuğu geleceğe sağlıklı şekilde hazırlamaya yönelik yükümlülükler annenin tek başına baş etmesi kolay olmayan riskler içermektedir. Bu risklerin önüne geçmek için gelişmiş ülkelerde oluşturulan çeşitli sosyal güvenlik kurumları, bu tür bir riskin tek başına bir annenin üzerinde kalmasına mâni olacak sosyal destek programlarını içermektedir. Dünyanın küçümsenmeyecek çok geniş bir coğrafyası düşük ekonomik gelir düzeyi nedeniyle bu tür sosyal güvenlik kurumlarından mahrumdurlar. Böylesi bir ortam çocuk yoksulluğu sorununu karşımıza çıkarmaktadır. Çocuk yoksulluğu hanehalkı içinde en dezavantajlı/ciddi yoksulluk türünü oluşturmaktadır. Ekonomik olarak gelişmemiş olan ülkelerde/coğrafyalarda devletin veya sosyal güvenlik kurumlarının karşılayamadığı bu fonksiyonu üstlenmek üzere farklı ülkelerde çeşitli sivil inisiyatifler roller üstlenmektedirler. Bu çalışmada İHH'nin özellikle İslam dininin emri/tavsiyesi ekseninde geliştirmiş olduğu yetimlere yönelik çeşitli çalışmaları analiz edilecektir. Ayrıca İHH'nin dünyanın farklı coğrafyalarında yetim çalışmalarından faydalanmış ve 18 yaşından büyük bazı gençler ile yapılan derinlemesine mülakat ile bu çalışmaların onların beşerî sermaye düzeylerinin gelişimi üzerindeki etkisi analiz edilmektedir. Sosyal destek programlarının nesiller arası yoksulluğun aktarılmasına mâni olan mahiyeti ve sivil toplum kurumlarının sağladığı kapasitenin yeri/önemi bu çalışmada analiz edilecektir.

^a **Sorumlu Yazar:** Prof.Dr., Sakarya Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, bilen@sakarya.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-8512-5528>

^b Yüksek Lisans, Sakarya Üniversitesi, İslam Ekonomisi ve Finansı Uygulama ve Araştırma Merkezi, ozdemircuneyt89@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-5537-0450>

Kaynak göster: Bilen, M. ve Özdemir, C., (2022). Çocuk Yoksulluğunu Önlemeye Yönelik Bir Sivil Toplum Girişimi: İHH'nin Yetimleri Destekleme Programı. *İslam Ekonomisi ve Finansı Dergisi*, 8(2), 247-290, <https://orcid.org/10.54863/jief.752466>

© IZU Uluslararası İslam Ekonomi ve Finansı Araştırma ve Uygulama Merkezi. Tüm Hakları Saklıdır.

A CIVIL SOCIETY INITIATIVE TO PREVENT CHILD POVERTY: IHH'S SUPPORT PROGRAM FOR ORPHANS

Mahmut BİLEN^a

Sakarya University, Turkey

Cüneyt ÖZDEMİR^b

Sakarya University, Turkey

ARTICLE INFO

Article history:

Received: Jun 23, 2022

Accepted: July 28, 2022

Article Type:

Research Article

JEL Classification:

Z39

H31

D91

M31

Keywords:

Child Poverty,

Orphan Services,

Civil Society Services,

IHH Humanitarian Relief

Foundation

ABSTRACT

In addition to the various opportunities that life provides in modern times, there are important risks that it brings. In the event of the death of the father in a family, the obligations to prepare the child for the future in a healthy way involve risks that are not easy for the mother to cope with alone. In order to prevent these risks, various social security institutions established in developed countries include social support programs that will prevent such a risk from being on a single mother. A vast geography of the world, which cannot be underestimated, is deprived of such social security institutions due to its low level of economic income. Such an environment presents the problem of child poverty. Child poverty constitutes the most disadvantaged/serious type of poverty in the household. Various civil initiatives take on roles in different countries in order to undertake this function, which the state or social security institutions cannot fulfill in economically underdeveloped countries/geographies. Various studies of IHH, especially for orphans, developed in line with the command/advice of the religion of Islam will be analyzed. In addition, in-depth interviews with some young people over the age of 18 who have benefited from IHH's orphan studies in different geographies of the world are analyzed and the effect of these studies on the development of their human capital levels. The nature of social support programs that prevent the transmission of intergenerational poverty and the place/importance of the capacity provided by non-governmental organizations will be analyzed in this study.

^a **Corresponding Author:** Prof.Dr., Sakarya University, Faculty of Political Sciences, bilen@sakarya.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-8512-5528>

^b Master's Student, Sakarya University, Research Center For Islamic Economics and Finance, ozdemircuneyt89@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-5537-0450>

To cite this article: Bilen, M. and Özdemir, C. (2022). A Civil Society Initiative to Prevent Child Poverty: IHH's Support Program for Orphans. *Journal of Islamic Economics and Finance*, 8(2), 247-290, <https://orcid.org/10.54863/jief.752466>

GİRİŞ

Özellikle II. Dünya savaşından sonra dünya refahında dikkate değer düzeyde bir artış olmuştur. Son 25 yılda aşırı yoksulluk sınırının altında olup da bu sınırın üzerine çıkan yaklaşık 1 milyar insanın (yoksulluk oranının %36'dan yaklaşık %10 düzeyine düşmesi) olduğu görülmektedir. Bütün bu gelişmelere rağmen günlük geliri 1,90 \$ altında kalan aşırı yoksulların sayısındaki azalmada son yıllarda bir yavaşlama olduğu görülmektedir (World Bank, 2018). Görece azalan yoksuluk olgusuna rağmen yine de yaşamını kendi başına sürdürmekten mahrum olan çocuklar en çok etkilenen grup olarak değerlendirilebilir. Böyle bir durumda olan çocuğun yoksulluk nedeni ile maruz kalacağı risklere yönelik harekete geçmek en hafif itibariyle ahlaki/insani bir görevdir. Toplumlar kendi sürdürülebilirlikleri açısından çocukların kendilerini gerçekleştirebilmelerine fırsat sunmalıdır. Güvenli bir yaşam ortamı, yeterli besin başta olmak üzere, sağlık hizmeti ve eğitim olanağını sağlamak çocuğun sadece içinde bulunduğu dönemi değil, gelecekteki yoksulluğuna da mâni olacaktır. Nitekim eğitim ile yoksulluk arasında güçlü ters yönlü bir ilişki bulunmaktadır (Bilen ve Çalışır, 2019: 15-16). Kişinin kendi potansiyelini açığa çıkarmasının en etkili araçlarından biri yeteneklerini ortaya çıkaracak olanaklara kavuşmasıdır.

İnsanlığın belki de en geç (20 Kasım 1989) yasal güvence altına aldığı haklardan biri de “Çocuk Haklarına Dair Sözleşme”dir. Özellikle savaş, afet vb. olağandışı gelişmelere maruz kalınan durumlarda en fazla olumsuz etkilenenlerin başında çocuklar gelmektedir. Ancak bütün bu gelişmelere rağmen ifade edildiği gibi çocukların hakkının korunmasına ilişkin sözleşmenin 4. Maddesinde “Taraf Devletler, bu Sözleşme’de tanınan hakların uygulanması amacıyla gereken her türlü yasal, idari ve diğer önlemleri alırlar. Ekonomik, sosyal ve kültürel haklara ilişkin olarak, Taraf Devletler eldeki kaynaklarını olabildiğince geniş tutarak, gerekirse uluslararası işbirliği çerçevesinde bu tür önlemler alırlar.” (UNICEF, 2021A) ifadesi ile ödevler yüklemektedir. Bu ödevlerin yerine getirilmesinde meydana gelen aksama durumunda, aşama aşama toplumun farklı katmanlarına sorumluluklar düşeceği açıktır. Devlet aygıtının bu ödevlerini yerine getiremediği durumda sivil toplum kuruluşlarının aksiyon alarak insanlık adına sorumluluk aldığına ilişkin örnekler görülmektedir. Bu bağlamda bu çalışmada İHH özellikle dünyanın yoksul coğrafyalarında, savaş veya doğal afetler gibi olağan dışı hadiselerin yaşandığı bölgelerde çocukları korumaya yönelik aksiyonlar almaktadır. Bu bildiride

İHH'nın bu faaliyetleri analiz edilecektir. Elde edilen bulguların olumlu ve olumsuz sonuçları üzerinden bazı politika önerileri ortaya konulacaktır.

DÜNYADA ÇOCUK YOKSULLUĞU

Dünyanın halen en önemli sorunlarından birinin yoksulluk olduğunu içinden geçtiğimiz salgın süreci daha dramatik şekilde ortaya koymaktadır. Dünya bankası (2021) verilerinden hazırlanmış aşağıdaki tablo 1 dikkatle incelendiğinde günlük geliri 1,90\$ ve altında kalan yoksulların toplam nüfusa oranı 1990'dan günümüze dikkate değer düzeyde azalmasına rağmen düşük gelirliliğin halen nüfusunun yarısına yakın kısmının ifade edilen yoksulluk seviyesinin altında olduğu görülmektedir. Yoksulluk sınırı 1\$'dan biraz fazla artırılıp, 3.20\$ düzeyine yükseldiğinde Sahra Altı Afrika ülkeleri ile Düşük Gelirli Ülkelerin nüfusunun nerede ise dörtte üçünün, ifade edilen yoksulluk sınırının altında kaldıkları görülmektedir. Dünya genelinde ise dünya nüfusunun dörtte birinin yoksulluk sınırının altında olduğu görülmektedir. Yoksulluk sınırının oldukça düşük düzeyde bir artışı ve yoksulluk oranının hızla artıyor olması yoksulluk açığı denilen düzeyin hemen üzerinde oldukça geniş bir nüfusun yoğunlaştığını ifade etmektedir. Dünya Bankası tarafından hazırlanan araştırma raporlarında salgın ve küresel ısınma tehlikesinin yoksul nüfusu arttıracığı tespit edilmiştir (World Bank, 2020: 20-26). İçinden geçtiğimiz Covid-19 salgınında sadece 2020 yılında 88 milyon ile 115 milyon insanın aşırı yoksulluk sınırının altında gelir düzeyine düşeceği öngörülmektedir. (Sumner ve Ortiz, 2020; Oxfam, 2021). Halen var olan mevcut sorunların üzerine çevre sorunlarının getireceği ilave yükün yapılan öngörü çalışmaları istikametinde 2030 yılına gelinceye kadar ilave baz senaryo altında 68 milyon ile 132 milyon arasında insanın çevre sorunları nedeni ile aşırı yoksulluk düzeyine sürükleneceği ortaya konulmaktadır. Kuzeyin yüksek gelirliliği müreffeh ülkeleri ile güneyin bu yoksul ekonomileri arasındaki gerilim kitlesel göçlere kapı araladı. Göç hareketlerinin sebebiyle, deniz ve kara sınırlarında ciddi insani dramların yaşandığını dünya medyasından acı içinde takip etmekteyiz. Dünya refahının oldukça adaletten uzak dağılmasına neden olacak bir dünya sisteminin bu yapının/manzaranın devam etmesinde etkili olduğu ifade edilebilir. Bu yoksulluğun yaygın olduğu bölgelerde yaşayan hanelerin en savunmasız üyelerini oluşturan çocukların yoksulluk sorunu daha dramatik bir mahiyet arz etmektedir.

Tablo 1: Dünyanın Bazı Bölgelerinde Yoksulluk Oranı (Kişi Başına Günlük Geliri 1,90\$ ile 3,20\$ ve Altı Olanların Nüfusa Oranı)

	1990	1995	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Kişi Başına Günlük Gelir 1.90\$ ve Daha Düşük Olanlar													
Düşük Gelirli Ülkeler	-	65,5	61,2	54,5	49,1	48,1	47,1	46,3	45,8	46,9	47,1	46,8	-
Düşük Orta Gelirli Ülkeler	44,6	41,1	-	31,1	23,6	20,1	18,5	17,1	15,6	-	13,2	12,2	12,8
Sahara Altı Afrika	55,1	60,5	58,4	51,9	47,5	45,5	43,9	43,5	42,3	42	41,9	41,2	40,4
Dünya	36,2	31,3	27,8	21	16	13,9	12,9	11,4	10,7	10,1	9,7	9,3	-
Kişi Başına Günlük Gelir 3.20\$ ve Daha Düşük Olanlar													
Düşük Gelirli Ülkeler	-	82,1	80,9	77	73,3	73,4	73	72,8	73	74,1	74	73,3	-
Düşük Orta Gelirli Ülkeler	73,2	71,8	-	63,5	55,2	51,7	49,6	47,7	45,5	-	41,4	39,3	33,7
Sahara Altı Afrika	75,7	79,4	79,1	75,7	72	70,8	69,6	69,3	68,5	68,2	68,1	67,3	66,7
Dünya	55,5	52,9	49,6	42,3	35,3	32,9	31,4	29	27,7	26,5	25,4	24,3	-

Düşük Gelirli Ülkeler: Kişi başına geliri 1045\$'dan daha düşük olan 27 yoksul ekonomiyi kapsamaktadır.

Düşük Orta Gelirli Ülkeler: Kişi başına geliri 1046\$ ile 4095\$ arasında olan 55 yoksul ekonomiyi kapsamaktadır.

Kaynak: World Bank (2021), World Development Indicators, Web: <https://data.worldbank.org/indicator/>

Çocuk yoksulluğunu tespit etmek için çeşitli ölçütler belirlemeye yönelik araştırmalar yapılmıştır. Yapılan bir araştırmada (Gordon ve diğerleri, 2003) çocuk yoksulluğuna neden olan mahrumiyetleri 7 başlık altında incelemiştir. Bunlar; şiddetli gıda yoksunluğu, şiddetli su yoksunluğu, şiddetli taharet (sanitasyon) mahrumiyeti, şiddetli sağlık hizmetlerine ulaşmada mahrumiyet, şiddetli eğitim mahrumiyeti, şiddetli barınma mahrumiyeti ve şiddetli enformasyon olanaklarına ulaşma hakkındaki mahrumiyet olarak sıralanmaktadır. Dünyada şiddetli yoksulluk yaşayan çocukların %56'sının ifade edilen şiddetli yoksullukların bir tanesi veya daha fazlasından mahrum olduğu görülmektedir. Bu oranın Sahra Altı Afrika ve Güney Asya'da sırayla %83 ve %82 düzeyine kadar yükseldiği görülmektedir. Dünya bankasının resmi olarak kullandığı verilerden Global Monitoring Database (GMD) 2017 yılında 149 ülkenin hanehalklarının verilerinden (Silwal ve diğerleri, 2020) hareketle yoksulluk verileri elde edilmiştir. İfade edilen bu verilere göre, yoksulluk sınırı 1,90\$ alındığında bu ülkelerin hanehalklarının %7,9'u yoksulluk sınırının altında yer alırken, çocukların ise %17,5'inin yoksulluk sınırının altında olduğu görülmektedir. Fark edileceği üzere çocukların yoksulluk oranının hanehalklarının yoksulluk düzeyinin iki katından daha fazla olduğu

görülmektedir. GMD'nin 2013 verisine göre çocukların yoksulluk oranı %19,5 (Unicef, 2016) ile kıyaslandığında 2017 yılında %2'lik bir azalmaya rağmen halen çocuk yoksulluğunun yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Tablo 2 incelendiğinde fark edileceği üzere, verinin derlendiği 149 ülkedeki nüfusun %31,1'i çocuk olmasına rağmen, bu ülkelerin yoksullarının yarısından fazlasını (%50,1) yoksul çocuklar oluşturmaktadır. Yoksulluk sınırı 1,90\$'dan 3,20\$ olarak dikkate alındığında çocuk yoksulların sayısı hızla 355,5 milyondan 840,8 milyon düzeyine yükselmektedir. Çocuk yoksulluğu %17,2 düzeyinden %41,5 düzeyine hızla yükselmektedir. Anlaşılabacağı üzere bu veriler aslında yoksulluk sınırı olan 1,90\$'ın etrafında oldukça geniş bir dünya nüfusunun bulunduğunu ifade etmektedir.

Yoksulluk sınırı 1,90\$ alınarak dünyadaki çocuk yoksulluğunun farklı niteliklerini dikkate alan yapılarına bakılabilir. Dünyada yoksul çocukların %82,4'ü kırsal bölgelerde bulunmaktadır. Yoksul çocuklarının hanehalkının geçim kaynağı olan sektör itibarıyla bakıldığında ise yoksul çocukların %71,3'ünün hanelerinin tarım sektöründe bulunduğu görülmektedir. Çocuk yoksulluğunun yüksek olduğu yerlerin başında dünyadaki çatışma bölgeleri bulunmaktadır. Dünyanın çatışma bölgelerindeki nüfus %10,1 olmasına karşın, bu bölgelerdeki yoksul çocukların oranı ise bu oranın iki katından fazla (%23,9) düzeydedir. Savaş ve çatışmaların en fazla mağdur ettiği kesimin çocuklar olduğunu bu veri açık şekilde ortaya koymaktadır (Silwal, A. Rudra ve diğerleri 2020: 6-8).

Tablo 2: Dünyada Çocuk Yoksulluğunun Miktarı ve Oranı, 2017

	Yoksulların Miktarı (Milyon)	Yoksulluk Oranı (%)	Yoksulların İçindeki Dağılımı (%)	Nüfusun Dağılımı Oranı (%)
Kişi Başına Günlük Gelir 1.90\$ ve Daha Düşük Yoksulluk Sınırına Göre				
Çocuk 0-17	355,5	17,5	50,1	31,1
0-4 Yaş	107,0	19,7	15,1	8,3
5-9 Yaş	113,2	19,2	15,9	9,1
10-14 Yaş	93,8	16,5	13,2	8,8
15-17 Yaş	41,6	12,9	5,9	5,0
18 ve Üzeri	354,1	7,9	49,9	68,9
Toplam	709,6	10,9	100,0	100,0
Kişi Başına Günlük Gelir 3.20\$ ve Daha Düşük Yoksulluk Sınırına Göre				
Çocuk 0-17	840,8	41,5	44,3	31,1
0-4 Yaş	242,2	44,7	12,8	8,3
5-9 Yaş	260,7	44,1	13,7	9,1
10-14 Yaş	227,7	39,9	12,0	8,8
15-17 Yaş	110,2	34,1	5,8	5,0
18 ve Üzeri	1056,1	23,5	55,7	68,9
Toplam	1896,9	29,1	100,0	100,0

Kaynak: Silwal, A. Rudra ve diğerleri (2020),

Dünyada yoksul çocukların dağılımına bakıldığında aslında çocuk yoksulluğunun daha yoğun olduğu iki bölge dikkat çekmektedir. Dünyadaki yoksul çocukların %65,8'i Sahara Altı Afrika ülkelerinde ve %18,1'lik kısmı ise Güney Asya ülkelerinde yer almaktadır. Tablo 3 incelendiğinde fark edileceği üzere, düşük gelirli ülkelerde çocuk yoksulluğu %48 olmasına karşın, dünyada yoksul çocukların 183,5 milyonu, bir başka ifade ile dünyadaki yoksul çocukların yarısından fazlası (%51,6) Düşük Orta Gelirli ülkelerde yer almaktadır. Yoksulluk sınırı 1,90\$ olduğunda çocuk yoksulluğu yüksek ve yüksek orta gelir kategorisindeki ülkelerde düşük gibi görünmesine karşın ulusal yoksulluk sınırını esas alan ölçümde durum farklılık arz etmektedir. Nitekim OECD üyesi ülkelerde ulusal yoksulluk sınırı dikkate alınarak yapılan hesaplamada OECD üyesi ülkelerde çocuk yoksulluk oranının %13,1 düzeyinde olduğu görülmektedir. Bu ülkelerden bazılarında çocuk yoksulluk oranı %20'ler (Şili, Türkiye ve İspanya gibi) düzeyinde iken, bazılarında ise %3-4 (Danimarka ve Finlandiya gibi) düzeyindedir (OECD, 2019). Sadece ülkenin ekonomik gelişmişlik düzeyi veya kişi başına gelir düzeyi, çocuk yoksulluğu düzeyini belirlemek için yeterli olmamaktadır. Ailenin dağılması ve yeni aile biçimlerinin de çocuk yoksulluğunun büyümesinde etkili bir faktör olduğu gözlemlenmektedir. Çok çocuklu ailelerin, göç eden ailelerin, düzenli geliri olmayan ailelerin, tek ebeveynli ailelerin çocuklarının yoksulluk riskinin diğerlerine kıyasla daha yüksek olduğu ifade edilmektedir (Durgun, 2011: 147). Dolayısıyla dünyada çocuk yoksulluğunun hanehalkı yoksulluğu ile çok yakın bir ilişkisi bulunmaktadır. Ancak çocuk yoksulluğunun hanehalkı yoksulluğundan çok daha fazla bir sorun teşkil ettiği ve yoksulluğun bu hanelerde gelecekte de devam etmemesi için sosyal politika seçenekleri ile bu yoksul çocukların korunması ve desteklenmesine yönelik çok boyutlu politikalara ihtiyaç olduğu açıktır.

Tablo 3: *Dünyada Çocuk Yoksulluğunun Ülkelerin Ekonomik Gelişmişlik Düzeyine Göre Dağılımı, 2017*

	Yoksulların Miktarı (Milyon)	Yoksulluk Oranı (%)	Yoksulların İçindeki Dağılım (%)	Nüfusun Dağılım Oranı (%)
Kişi Başına Günlük Gelir 1.90\$ ve Daha Düşük Yoksulluk Sınırına Göre				
Düşük Gelirli Ülkeler	137,8	48,0	38,8	14,2
Düşük Orta Gelirli Ülkeler	183,5	17,7	51,6	51,3
Yüksek Orta Gelirli Ülkeler	33,6	5,5	9,4	30,3
Yüksek Gelirli Ülkeler	0,7	0,8	0,2	4,2
Toplam	355,6	-	100,0	100,0

Kaynak: Silwal, A. Rudra ve diğerleri (2020),

Sanılanın aksine gelişmiş ülkeler içinde çocuk yoksulluğu önemli bir sorun olarak görülmekte ve bu sorunun hafifletilmesine yönelik ciddi önlemlere başvurulmaktadır. Özellikle az gelişmiş ülkelerde nüfusun genç olduğu dikkate alındığında çocuk yoksulluğunun yüksek olması o toplumun geleceğinin de riske edilmesine neden olacak bir gelişmeye yol açmaktadır. Birleşmiş milletlerin, sürdürülebilir kalkınma programı kapsamında 40'tan fazla az gelişmiş ülkede, 0-17 yaş aralığında olan çocukların toplam nüfusa oranının %40 ile %50 arasında olduğu görülmektedir (UN, 2021). Bu ülkelerde çocuk yoksulluğunu azaltmanın bu ülkelerin geleceğine etkisinin çok önemli olduğu açıktır. Çocuk yoksulluğu ile gerektiği düzeyde mücadele edilmez ise bugünün yoksul çocukları gelecek nesillere aktarılan bir yoksulluğun devam etmesine neden olacaktır. Çocuk yoksulluğunun neden olduğu insani gelişim bariyerleri/engelleri ülkenin beşerî sermaye stokunun düşük kalmasına ve ekonomik kalkınmasının yavaş gerçekleşmesine yol açmaktadır.

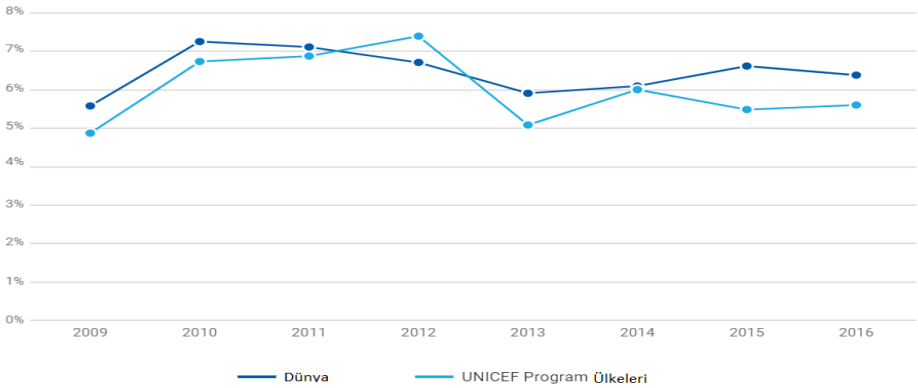
Son birkaç yüzyılda endüstri devriminin getirdiği olanakların etkisi ile insanlık önemli gelişmeler kat etti. Bütün bu kat edilen refah artışına rağmen halen dünyada kişi başına bir günlük geliri 1,90\$ ve altında olan 700 milyon insan olduğu görülmektedir. İfade edilen yoksulların yarısından fazlasını çeşitli yoksulluk türlerine maruz kalan çocuklar oluşturmaktadır. Yaklaşık 1 milyar çocuğun eğitim, sağlık, barınma, temiz su ve temel beslenme olanaklarına yeterli düzeyde sahip olmayacak çok boyutlu yoksulluk sorununa maruz kaldığı ifade edilmektedir. UNICEF (2020B) eğitim, sağlık, barınma, beslenme, sıhhi temizlik ve su gibi olanakların yetersizliğine bağlı olan çocuk yoksulluğunun düzeyini, yaygınlığını ve şiddetini tahmin etmektedir. Dünyada çocuk yoksulluğu ile ilgili bilgiler yaklaşık 80 ülkenin verilerinden sağlanmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerdeki çocukların %45'i ifade edilen olanaklardan en az bir tanesinden mahrum durumdadır. Pandeminin neden olduğu olağan dışı gelişmelerin sonuçlarının gelişmekte olan ülkelerde ifade edilen çocuk yoksulluğunu daha da olumsuz etkileyecek gelişmelere neden olduğu görülmektedir.

Dünya genelinde bu yoksul çocukların varlıklı yaşlılarına göre, çocuk yaşta ölme oranının iki kat yüksek bir olasılık olduğu görülmektedir. UNICEF, 2014 yılından bu yana küresel çocuk yoksulluğuna yönelik farkındalığı artırmak için faaliyetler yürütmektedir. 2030 sürdürülebilir kalkınma hedefleri kapsamında dünyada çocuk yoksulluğuna son vermeye yönelik ülke çapında ve küresel düzeyde çalışmalarda bulunulduğu ifade edilmektedir (Unicef,

2021A). Dünyada yoksulluğun yoğunlaştığı özellikle güney yarım kürede yoksul ailelerin yeterli beslenme ve eğitim olanaklarından yararlanamayan çocuklarının yoksulluk riski nesiller boyunca yüksek düzeyde devam etmektedir. Özellikle bir de babanın çeşitli nedenlerle kaybedilmesi halinde, anne ve çocuklarının yoksulluk sorunu daha dramatik bir yapıya dönüşmektedir.

Yukarıda ifade edilen çocuk yoksulluğuna eşlik eden, hatta neden olan önemli sorunlardan biri de dünya çocuklarının üçte ikisinin kendilerini yoksulluktan ve ayrımcılıktan koruyacak bir sosyal koruma güvencesinden mahrum olmalarıdır. Sağlık sigortası, eğitim destekleri ve nakit desteğini kapsayan sosyal koruma programları ile iyi beslenme, sağlık hizmeti ve eğitim olanakları ile çocuklar yoksulluktan korunmaktadır. Sosyal koruma programlarından yeterince yararlanmayan bir çocuk, eğitim, sağlık, beslenme ve diğer imkanlardan/fırsatlardan yararlanamadığında yaşamı boyunca yoksulluk riskine muhatap olmaktadır. Mahrum olan bu çocuklar için ekonomik olarak zor bir yaşama mahkûm olmanın dışında aynı zamanda sosyal dışlanma sorunu kendini göstermektedir. Aileler sağlanacak sosyal yardım ile çocukların sadece içinde bulunduğu ana yönelik değil, çocukların geleceğine yönelik önemli fırsatlara ulaşmalarını temin edecek seçeneklere yöneleceklerdir. UNICEF'in dünyada sosyal koruma kapsamında çeşitli yöntemlerle programlar uyguladığı bilinmektedir (UNICEF, 2021B).

Grafik 1: Dünya Ülkelerinde Kamunun Eğitim ve Sağlık Harcamalarının Kişi Başına Gelirine Oranı (%)

Kaynak: Unicef, 2021; <https://www.unicef.org/social-policy/public-finance>

Kamunun çocuklara yönelik yaptığı yatırımların toplumuna veya ülkesine yönelik yapılan akıllı yatırımlar olduğunu gösterecek küresel çok kanıt bulunmaktadır. Çocuklara yatırım yapıldığında, sağlıklı bir toplum oluşmakta, insanların gelir düzeyi yükselmekte, ekonomiler büyümekte ve toplumun çok daha uyumlu hale geldiği görülmektedir. İfade edilen bütün bu faydalara rağmen grafik 1’de görüldüğü gibi halen dünya ülkelerinin sağlık ve eğitim için yaptığı kamu harcama düzeyi mukayese edildiğinde; OECD ülkelerinin ortalamasının, dünya ortalamasının 3 katından fazla olduğu görülmektedir (OECD, 2021). Kamu finansman sorunun büyüdüğü ekonomilerde; eğitim ve sağlık giderleri için ayrılacak kaynakların düşmesine bu da doğal olarak niteliğinin ve ulaşılabilirliğinin azalmasına neden olmaktadır. Örneğin bir çocuğun zamanında olması gereken bir aşırı olmamasının onun gelecek yaşamında büyük sağlık risklerine maruz kalmasına yol açtığı bilinmektedir. Böyle bir gelişmenin çocuk, aile ve toplum için neden olacağı maliyet çok daha yüksek olacaktır.

TÜRKİYE’DE ÇOCUK YOKSULLUĞU

Öncelikle Türkiye’de çocuk yoksulluğu hakkında yapılan literatürün dikkat çekenleri analiz edilecektir. Türkiye’de çocuk yoksulluğu hakkında yapılmış çeşitli araştırmalar bulunmaktadır. Dayıoğlu (2007) tarafından Türkiye’nin Hanehalkı bütçe anketi veri setinden hareketle çocuk yoksulluğunun belirleyicileri tespit edilmek istenmiştir. Hanelerde çocuk yoksulluğunu belirleyen tüketim yoksulluğunun (kentte %22,4 ve kırdaki %23,8), gelir yoksulluğundan (kentte %26,6 ve kırdaki %28,5) daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Hanelere başta akraba ve köylerinden gelen aynı tür tamamlayıcı ve telafi edici desteklerin bu farkın oluşmasında etkisi olduğu söylenebilir. Araştırmanın bulgularına göre hanede bağımlı sayısı arttıkça çocuk yoksulluğunun yükseldiği tespit edilmiştir. Hane reisinin çalışma durumu ve çalıştığı sektörün gelir yoksulluğunu belirlediği tespit edilmiştir. Kamuda çalışmak gibi düzenli geliri olan hanelerde çocuk yoksulluğunun daha düşük olduğu, Hanehalkı reisinin çalışma durumunun çocuk yoksulluğunu belirleyen önemli bir faktör olduğu ve hanede annenin çalışmasının çocuk yoksulluğunu azaltan rolünün olduğu tespit edilmiştir.

Eryurt ve Koç (2013) tarafından yapılan araştırma için 25 farklı veri kullanılarak analiz edilmiştir. Hacettepe Üniversitesi tarafından 1965 yılından bu yana yapılan araştırmaya dayalı olan veri seti, 2008 yılına ait 9. Ulusal Nüfus ve

Sağlık Araştırması verisinden elde edilmiştir. Bu araştırmada 4 farklı boyutta çocuk yoksulluğu tespit edilmek istenmiştir. Birincisi çocukların eğitim ve çalışma boyutu, ikincisi çocukların sağlık ve beslenme, üçüncüsü çocuk yoksulluğunun aileden kaynaklanan boyutu ve dördüncüsü ise ülkenin çocuk yoksulluğuna olan etkilerinin boyutu ile ilgili olan yoksulluk göstergelerini kapsamaktadır. Bütün boyutları dikkate alınarak hesaplanan Türkiye'deki çocuk yoksulluğu %22,4 olarak tespit edilmektedir. Bölgesel bakıldığında ise en yüksek bölge, %33,9 ile Doğu Anadolu iken, en düşük olduğu bölge ise %15,6 ile Doğu Marmara olarak tespit edilmiştir.

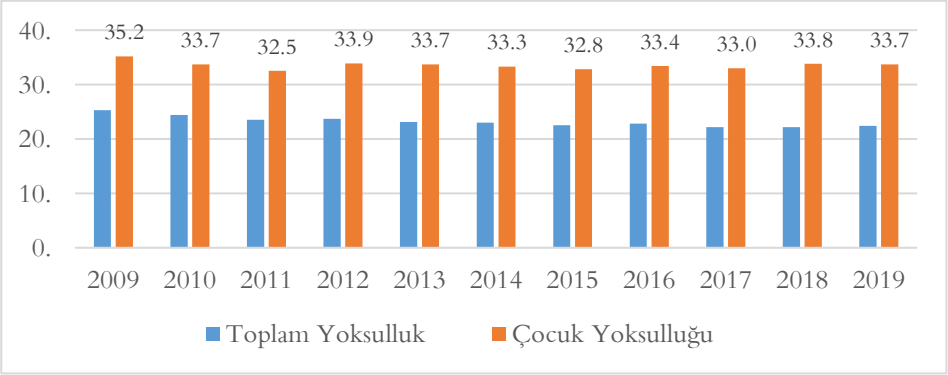
Çocuk yoksulluğunun çok boyutlu mahiyetini analiz etmeye yönelik yapılan bir diğer araştırmada (Limanlı, 2020), 1993'ün ilk beş yılında bir artış olmasına karşın sonrasında 2013 yılına gelirken çocuk yoksulluğunda bir azalma olduğu tespit edilmektedir. Araştırmada yoksulluk üç farklı boyutta incelenmiştir. I. Sağlık ve beslenme (5 adet gösterge ile), II. Hane ve çevre koşulları (5 adet gösterge ile) ve III. Gelir (servet düzeyi ile) tespit edilmiştir. Çocukların anne ve babalarının eğitim düzeylerinde her bir yıllık artışın sırayla %3,3 ve %1,3 düzeyinde azaltıcı etkiye sahip olduğu tespit edilmektedir. Sağlık ve beslenme ile hane ve çevre koşulları göstergelerinde bir iyileşme olması nedeni ile çocuk yoksulluğunu azaltan gelişmeye yol açtığı tespit edilmektedir.

Kent düzeyinde çocuk yoksulluğu 20 çocuk ve 20 ebeveynle derinlemesine mülakat yöntemi ile 11-17 aralığındaki çocuklar üzerinde analiz edilmiştir (Kahraman ve Gül, 2015). Çocuk yoksulluğunun çocuk işçiliği, çocuk gelin, çocuk suçluluğu gibi boyutlarına dikkat çekilen araştırmada göçmen hanelerin ve çocuk yoksulluğunun beslenme, eğitim, günlük hayata ilişkin farklı göstergeler ile çok boyutlu mahiyeti analiz edilmiştir. Bu araştırmada şartlı nakit transferi desteği programının, sosyal politikaların ve kadınların eğitiminin önemine dikkat çekilmektedir.

Tekdemir ve Yılmaz (2020) tarafından çocuk yoksulluğunu Türkiye ile AB üyelerinin verileri ile karşılaştırmalı olarak analiz eden araştırmada, Türkiye'de hem genel yoksulluğun hem de çocuk yoksulluğun AB üyelerine kıyasla çok yüksek olduğu tespit edilmektedir. Türkiye'de TÜİK 2018 verilerine göre, medyan gelirin %60 altında geliri olan hanelerin %21,2 yoksul iken çocuk yoksulluğu ise %32,1 düzeyindedir. Türkiye'de önemli bir büyüklüğe ulaşan Suriyeli mülteci ailelerin %11,7'sinin aşırı yoksul ve %59,18'nin ise orta düzey yoksul olduğu tespit edilmektedir (Unicef, 2019:31). Eurostat (2021) veri

tabanından elde edilen aşağıdaki grafikte görüleceği üzere Türkiye’de 2009 yılından 2019’a hem genel yoksulluk hem de çocuk yoksulluğunda sınırlı düzeyde bir azalma olmasına rağmen halen çok yüksek olduğu görülmektedir. Nitekim 2019 yılı için Türkiye’de her üç çocuktan birinin yoksulluk sorununa muhatap olduğu görülmektedir.

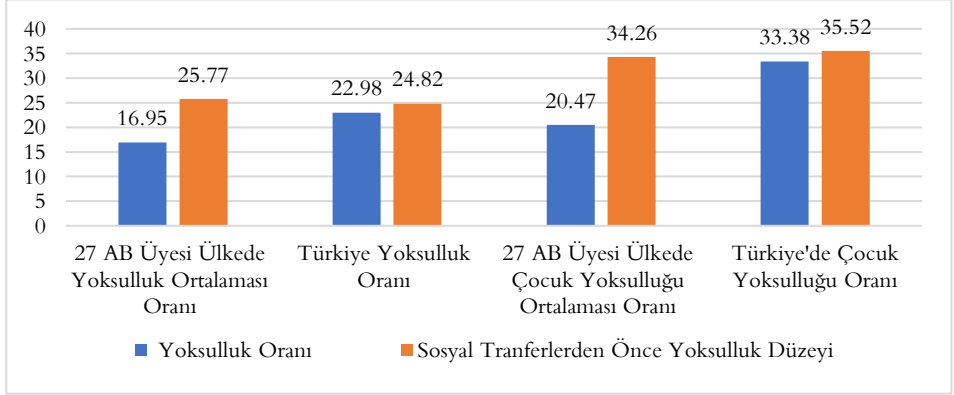
Grafik 2: Türkiye’de Toplam Yoksulluk ve Çocuk Yoksulluk Oranı (2009-2019)

Kaynak: Eurostat (2021), <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

Türkiye’nin hem toplam hem de çocuk yoksulluğunun 2010 ile 2019 yılları ortalama verileri 27 AB üyesi ortalaması ile mukayese imkânı verecek şekilde hazırlanan Grafik 3’te görülmektedir. Genel yoksulluk oranı açısından bakıldığında Türkiye’nin AB ortalamasına kıyasla oldukça yüksek bir yoksulluk düzeyine sahip olduğu görülmektedir. Çocuk yoksulluğu açısından bakıldığında bu fark çok daha dramatik bir nitelik arz etmektedir. Türkiye’de çocuk yoksulluğunun %33,38 ile AB içinde en yüksek çocuk yoksulluk oranına sahip olduğu görülmektedir. Türkiye’nin AB üyelik sürecinde bu sorunun azaltılmasına yönelik alınması gereken politika seçeneklerinin geliştirilmesi önem arz etmektedir.

Grafik 3: Türkiye’de 27 AB Üyesi Ülkede Toplam ve Çocuk Yoksulluk Oranı (2010-2019 Ortalaması)

Kaynak: Eurostat (2021), <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

Refah devletinin en önemli fonksiyonlarından biri toplumda sosyal adaleti düzeltmeye yönelik olan sosyal transfer politikalarıdır (Bilen, 2002). Toplumda nesiller arası yoksulluğu önlemenin en etkili seçeneklerinden biri, çocukların temel sağlık hizmetlerinden ve eğitim hizmetlerinden yararlanarak geleceğe yönelik yüksek bir beşerî sermaye gücü sağlayarak yoksul hanelerin çocuklarının yoksulluktan kurtulmasını sağlamaktır. Aile ve çocuklara yönelik yapılan sosyal transfer ödemeleri ile bu riskin azaltılması amaçlanır. Grafik 3 görüleceği üzere, 27 AB üyesi ülkelerin hem genel yoksulluk oranı (yaklaşık %9) hem de çocuk yoksulluk oranının (yaklaşık %14) sosyal transferler sonrası oldukça dikkate değer düzeyde azaldığı görülmektedir. Türkiye’de sosyal transferlerden sonra yoksulluk düzeyinde sınırlı düzeyde (ortalama %2 düzeyinde) bir azalma olduğu görülmektedir. Türkiye’de uygulanan sosyal transfer politikalarının hem yoksulluk sorununu azaltmada hem de çocuk yoksulluğunu azaltma açısından AB ile mukayese edildiğinde oldukça düşük etkisiz bir politika bileşeni şeklinde uygulandığı söylenebilir.

SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİNİN YOKSULLUKLA MÜCADELEDEKİ ROLÜ

Sivil toplum ifadesi belki de tarihte en fazla mahiyeti tartışmalı olan kavramlardan biridir. Sivil toplum kavramının tarihi geçmişi Eski Yunan’a kadar gitmektedir. Nitekim Aristo, köleciliğin var olduğu bir toplumda sivil toplum ifadesini, köle sahiplerinin özgür ve eşit olduğu toplumu ifade etmek üzere kullanmıştır (Therborn, 1998: 67). Bu kavram, bazen toplumla eş anlamlı

kullanılırken, bazen de devletin bir alt unsuruymuş gibi kullanılmaktadır. İskoç aydınlanmasının öncülerinden olan A. Ferguson ise sivil toplum kavramının gelişmekte olan kent yaşamı, “şehir adabı” ve medeni olma niteliğine ait mahiyetini öne çıkararak şekli ile kullanmıştır. Bu bağlamda bu kavram, feodal düzene bir alternatif olarak endüstri devriminden sonra ortaya çıkan yeni sermayedar sınıfını ifade etmek üzere kullanılmıştır (Duman, 2004: 48). Ferguson, sivil toplumu şehir hayatının getirdiği hak ve yükümlülükleri, insan yaşamındaki “kaba” ilişki biçimlerini, “zarif” şekli ile medenileşen bir toplumu ifade etmek üzere “Sivil Toplum Üzerine Bir Deneme” başlıklı eserinde ele almıştır (Mardin, 1991: 9-10). Sivil kelimesinin “civil” Latince ve Fransızca kökenine bakıldığında; vatandaşa ait olan, şehre ait olan, dini ve askeri olmayan, görgülü, kibar, medeni gibi anlamları olduğu görülmektedir (Çopur, 2009). Batı aydınlanmasının önemli aktörlerinden olan Hegel, sivil toplum ifadesini Ferguson’dan farklı olarak siyasal bir mahiyetten ziyade hukuksal bir niteliği ile sivil toplumu devletten bağımsız bir yapıyı kastetmek üzere kullanmıştır. G. White’nin tanımlamasına göre aile ile devlet arasında toplumsal yaşamdakiler sivil toplum olarak görülmektedir. Günümüzde sivil toplum, devletin görev ve ilgisi dışında kalan alanda toplumsal inisiyatifin ortaya çıkışı olarak görülmektedir. Bireylerin herhangi bir zorlamaya maruz kalmadan, kendi aralarında anlaşarak oluşturdukları ortak yaşama alanını ifade etmektedir. Gramsci sivil toplumu, devlet dışı alan olarak tanımlamakta ve dünyada en iyi gelişme gösterdiği yerlerin batı toplumları olduğunu, buna karşın doğu toplumlarında devlet dışı sivil toplumun ya olmadığını ya da belirsiz olduğunu ifade etmektedir (Doğan, 2002: 9-10). C. Taylor’a göre ise sivil toplum, devletin mekanizmasında olmayan, dernekler ve örgütlü topluluklar yolu ile kendini yapılandırabildiği ve eylemlerini koordine ettiği yapılarda kendini var eden oluşumlardır. Bu örgütlü yapılar kamu politikalarını etkileyebildiği veya belirleyebildiği nitelikleri ile kendilerini göstermektedirler. Sivil toplumun gelişebilmesinin ilk koşulu devletin toplum üzerindeki egemenliğinin belli ölçüde sınırlanması ile ilişkilidir. Sivil toplum ile devletin terazinin iki kefesini oluşturduğu ifade edilmektedir. Sivil toplum, devletin karşısında bir aktör olarak devletin yasal/meşru gücün dışına çıkması durumunda onu dengeleyecek örgütsel bir alan olarak görülmektedir (Erdoğan, 1998: 207; Çaha, 2003: 3; Fioramonti, 2005:68). STK’lar bireylerin, sosyal, siyasal ve ekonomik katılımlarına sağladıkları aracılıkları ile bireylerin kültürel gelişiminden, siyasal ve sosyal gelişimlerine önemli katkılar sağlamaktadır.

Toplumdaki çok çeşitli konu/sorun halkın, sivil inisiyatifin almış olduğu aksiyon ile sorunların çözümüne katkı sağladıkları bilinmektedir. Bireylerin bir araya gelerek herhangi bir konuda inisiyatif geliştirmesi tarihsel geçmişin gerilerine gitmektedir.

ABD ve AB ülkelerinde son yıllarda STK'ların toplam ekonomideki payının %10'lar düzeyine ulaştığı ve yine bu kurumlarda istihdam edilenlerin toplam istihdamdaki payının %3'ler düzeyine kadar yükseldiği dikkat çekmektedir. Bu kurumların özellikle sosyal yardım ve destek kapsamındaki rolleri ile toplumda yoksulluk başta olmak üzere ekonomilerde önemli roller üstlendikleri görülmektedir. Devletin baş etmekte yetersiz kaldığı alanlarda STK'ların aldıkları inisiyatifler ile çözüm üretecek katkılar sunması, refah devletinin krizi ekseninde devletin bu tür rol alışlarına yönelik alanını sınırlamasına karşın bu kurumların aktif roller icra ettikleri görülmektedir.

Sivil toplum kurumlarını kastetmek üzere, kar gütmeyen kuruluşlar, devlet dışı kuruluşlar (Nongovernmental Organizasyon) tanımlamaları kullanılmaktadır. Tarihsel geçmişi İslam dininin erken dönemlerine kadar giden vakıf kurumunun kar gütmeyen bir kuruluş olarak, toplumsal yaşamda sivil toplum kurumu olarak önemli roller üstlendiği bilinmektedir. Devlet mekanizmasından bağımsız olan ve bireylerin genelde toplum yararına çeşitli amaçlar için ihtas edilmiş olan vakıflar, yüzyıllar boyunca bu amaçlar ekseninde faaliyette bulunmuşlardır. İslam dininin ilk ortaya çıktığı zamanlardan itibaren vakıf geleneği, zaman içinde Müslüman toplumlarda giderek yaygınlaşmıştır. Günümüzde toplumda kamu tarafından sunulan çok sayıda sosyal ve ekonomik sorumlulukların vakıflar tarafından karşılandığı bilinmektedir. Başta eğitim, sağlık, sosyal yardım, bayındırlık ve diğer çok sayıda sosyal hizmetler birer sivil toplum kurumu olan vakıflar tarafından gerçekleştirilmektedir. Nitekim Osmanlı toplumunda vakıfların son birkaç yüzyılda ekonomideki ortalama ağırlığının %16 düzeyinde olduğu görülmektedir. İfade edilen bu dönemde Osmanlı toplumundaki istihdamın %8,23'ünü vakıflar gerçekleştirmektedir. Bu oranın günümüz Türkiye'sinde %0,76 olduğu dikkate alındığında, Osmanlılar döneminde STK'lar çok geniş bir sosyal ve ekonomik fonksiyon ile topluma katkılarda bulunmuştur (Sunar, 2003: 135).

Şentürk'e (2014) göre, sosyal yardımlar STK'ların gündemini yoğun şekilde meşgul etmektedir. STK'lar yaşlılar, mülteciler, gençler, çocuklar, özürlüler ve savaş mağdurları gibi toplumun dezavantajlı kesimlerine yönelik nakdi ve aynı

yardımlar yapmaktadır (Howell, 2001: 257). Ertem'e (2017) göre STK'lerin sosyal yardım çalışmaları yalnızca nakdi ve aynı yardımla sınırlı değildir. STK'lar bunun yanında çeşitli biçimlerdeki sosyal hizmet faaliyetlerinde bulunmaktadır. Döş ve Kır (2013) ise çocuklara yönelik sosyal etkinliklerin onların duygu, düşünce ve davranış örüntülerinin gelişmesine ve zenginleşmesine neden olduğunu sosyal etkinlik çalışmaları ile kendisini tanıyan, kendisine güvenen, planlı çalışan, çevresini koruyan, zamanını etkin şekilde kullanan, farklı görüş, inanç, düşünce, anlayış ve kültürlere saygılı, aldığı sorumluluğu yerine getirebilen bireyler yetiştirilmesine katkı sağladığını belirtmektedir. Yoksul ekonomilerde özellikle devletlerin bu tür sosyal fonksiyonu yerine getirmekte yetersiz kaldığı ortamlarda İHH benzeri uluslararası yardım fonksiyonu ile dikkat çeken sivil toplum kurumlarının önemli roller icra ettiği görülmektedir. Bu makalede İHH'nın dünyanın çeşitli yoksul bölgelerinde yetimlerin korunması ve desteklenmesi kapsamında sosyal yardımda bulunmasına ait yapısı analiz edilecektir.

Tablo 4: *Türkiye'deki Sivil Toplum Kuruluşlarının Yetim Sponsorluk Sistemiyle Destekledikleri Yetimlerin Sayısı ve Bulunduğu Ülke Sayıları*

Türkiyedeki Sivil Toplum Kuruluşları	Ülke Sayısı	Yetim Sayısı
ÇARE Yardımlaşma ve Kalkınma Derneği	11	310
Merhamet Teşkilatı	3	550
Yardımlı Derneği	9	1 450
Sadakataşı Derneği	13	1 500
Cansuyu Derneği	16	5 500
Deniz Feneri Derneği	22	7 934
Hayrat Vakfı	21	11 124
İHH İnsani Yardım Vakfı	50	12 1257

Kaynak: *Adı geçen kurumların yetkililerinin verdiği bilgilerden derlenmiştir.*

Tablo 4'te görüldüğü üzere 2021 yılı kasım ayı itibarıyla 3 ülke ile en az ülkede sponsorluk çalışması yürüten Merhamet Teşkilatı isimli STK 550 yetime bakmaktadır. Yine en az yetimi himaye eden STK ise 11 ülkede 310 yetimle ÇARE Yardımlaşma ve Kalkınma Derneğidir. Yine en fazla yetim himaye eden STK ise 50 farklı ülkede 121 257 ile İHH İnsani Yardım Vakfı'dır. İHH'nın sponsorluk çalışmalarına diğer STK'lar gözönüne alındığında daha erken dönemde başlamış olması ve hacimsel büyüklüğü araştırma örneklemimiz için tercih edilmesinde önemli bir neden olmuştur.

Bir Sivil Toplum Kurumu Olarak İHH'nın Çocuk Yoksulluğu ile Mücadelesi

Faaliyetlerine 1992 yılında Bosna Savaşı'na kayıtsız kalmayan gönüllülerin insani yardım çalışmaları ile başlanmasına rağmen, vakıf olarak kurumsal niteliğine 1995 yılında kavuşan İHH İnsani Yardım Vakfı, İstanbul'da faaliyetlerine başlayan bir sivil toplum kurumudur. İHH kurumsal web sayfasında amacını; “bölge, din, dil, ırk ve mezhep ayrımı yapmaksızın dünyanın herhangi bir yerinde sıkıntıya düşmüş, felakete uğramış, zulüm görmüş, aç ve açıkta kalmış; savaş, tabii afet gibi sebeplerle mağdur olmuş, yaralanmış, sakat kalmış; evsiz, yurtsuz, tüm insanlara insani yardım ulaştırmak ve bu insanların temel hak ve hürriyetlerinin ihlal edilmesini önlemek” şeklinde ifade edilmektedir. İHH yardım faaliyetleri dünyanın 123 ülkesine ulaştırılmaktadır. Ancak öncelikli olarak yardımların ulaştırıldığı yerler, savaş ve savaşın etkisinin sürdüğü bölgeler, afet bölgeleri, yoksulluğun yüksek olduğu bölge ve ülkeler olarak ifade edilmektedir. İHH, yeryüzünde adaletin ve iyiliğin hâkim olması için evrensel kardeşlik bilinciyle, muhtaç ve mazlum tüm insanlara ihtiyaç duydukları insani yardımı ulaştırmayı misyon edinmiştir. Tüm dünyada yardımlaşma alanında öncülük ederek ülkeler ve kurumlar arasında iş birliğini geliştirip ortak bilinç oluşturmaya çabalayan bir teşkilat olarak kendini tanımlamıştır. Yardıma muhtaç duruma düşmüş toplumların birey ve kuruluşlarını güçlendirerek, kriz anında en az zarar için en hızlı ve etkin şekilde bölgeye ulaşarak, kalıcı projelerle, kalıcı çözümler üreterek, yoksulluğun giderilmesine ve sosyal adaletin sağlanmasına katkı sağlamak gibi meselelerde inisiyatif olarak çalışmalarını sürdürmektedir.

Bu faaliyetler kapsamında pek çok boyutuyla insani yardım, insan hakları, insani diplomasi, acil yardım ve arama kurtarma ve gönüllü faaliyetleri gibi alanlarda çalışmalar ortaya konulmaktadır. Bu faaliyet alanlarının biri de yetimlere dönük çalışmaları kapsamaktadır. Kuruluşundan günümüze sürdürülen yetim çalışmalarına 2007 yılında başlattığı “Yetim Sponsorluk Destek Sistemi” ile yeni bir hareket kazandıran vakıf bu sistem sayesinde yetim çocukları desteklemektedir. Bağışçılar tarafından her ay ödenen belirli miktarlardaki burslar ile yetim çocukların eğitim, sağlık, kıyafet ve gıda ihtiyaçları karşılanmaktadır. Sponsorluk sistemi sayesinde Türkiye'deki okullarda cami ve gençlik merkezlerinde gönüllü destekçi bulunarak, bir yardımlaşma bilinci oluşturulmaktadır. Yetimhanelerin en üst katında genelde

yatakhane, alt kısmında eğitim sınıfları ve beslenmelerine ait donatılar bulunmaktadır. Yetimhaneler, çocuğun hem yaşamı için ihtiyaç duyduğu gereksinimler hem de eğitimi ve sağlıklı insani gelişimi için gerekli olan donatılar ile hazırlanmaktadır. Bunun yanında vakfın 13 ülkede açmış olduğu 38 yetimhanesi ayrıca 1 eğitim merkezi ve 1 eğitim köyü bulunmaktadır. Yetimhanelerde misafir edilen çocukların hepsi eğitim mecburiyeti bulunan çocuklardır. Çocukların ahlaki ve manevi eğitimleri için farklı programlar hayata geçirilmektedir. Yetimhanede kalmanın bir ön koşulu olarak eğitim hayatına devam ediyor olmayı bir ilke olarak belirleyen vakıf, yetimhanelerde de destekleyici eğitimleri, öğrenim hayatlarının sonuna kadar devam ettirmektedir. Bu desteklerin dışında üniversite eğitiminin gerektirmiş olduğu farklı sosyal olanaklar da sağlanmaktadır. Üniversite eğitimine başlayanlar için yerleşkenin dışında yurt imkânı ve özel ev imkânı sağlanmaktadır. Böylece çocukların sosyal yaşama katılmalarına da imkân sağlanmaktadır. Bu dönemde de çocuklar eğitim, sağlık, barınma ve kıyafet gibi destekler tam olarak devam ettirilerek, yüksek öğretim teşvik edilerek desteklenmektedir.

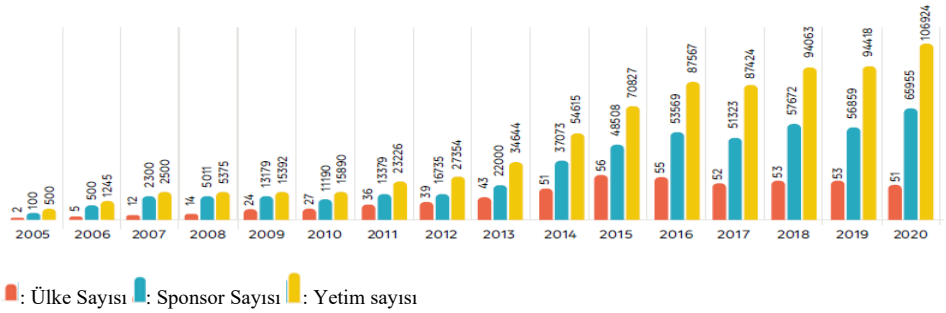
Tablo 5: İHH Gelirleri ve Yardımlarının Dağılımı (2014-2020) (Milyon TL)

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Amaç ve Hizmet Giderleri Toplamı	364,72	373,14	452,30	555,54	564,65	621,34	828,87
A- Eğitim Amaçlı Giderler	9,79	13,70	20,84	37,75	37,91	39,81	46,70
B- Sağlık Amaçlı Giderler	17,54	9,38	20,46	30,37	36,85	51,12	37,74
C- Sosyal Amaçlı Giderler	331,16	340,73	402,60	477,47	467,63	510,25	722,96
D- Kültür Amaçlı Giderler	4,75	5,80	5,33	5,93	13,69	13,51	13,39
E- Diğer Giderler	1,48	3,53	3,07	4,02	8,57	6,65	8,07
GENEL YÖNETİM GİDERLERİ (-)	8,07	14,53	17,44	21,43	22,01	21,39	31,92
DİĞER FAALİYETLERDEN ELDE EDİLEN GELİRLER (+)	411,40	423,70	535,16	563,92	653,05	652,93	1039,83
A- Kira Gelirleri	0,26	0,68	0,62	0,66	0,95	1,22	1,15
B- Diğer Gelirler	0,77	1,36	4,05	2,27	15,49	4,91	4,97
1- Kanundan Doğan İndirimler	0,74	0,97	1,23	1,49	2,58	4,35	2,99
2- Diğer Olağan Dışı Gelir ve Karlar	0,03	0,39	2,82	0,78	12,90	0,56	1,97
C- Finansal Gelirler	2,87	10,14	7,52	7,27	15,99	22,97	48,49
D- Bağış Gelirleri	407,50	411,52	522,97	553,72	620,62	623,84	985,22
1- Şartsız Bağışlar	305,22	332,70	400,99	435,27	517,39	491,11	683,92
2- Şartlı Nakdi Bağışlar (Kampanya Bağışları)	2,79	4,86	9,55	0,01	15,13	18,02	22,67
3- Aynı Bağışlar	99,49	73,96	112,43	118,44	88,10	114,70	278,63
DÖNEM GELİR GİDER FARKI	38,61	36,03	65,42	-13,05	66,38	10,20	179,04

Kaynak: İHH (2021), *Gelir Gider Tablosu*, <https://www.ihh.org.tr/gelir-gider-tablosu?page=1>

İHH, yetim çocukların temel düzeydeki ihtiyaçlarını karşılayabilmek ve çocukların güven içerisinde yaşamalarını sağlayabilmek için başlattığı “Yetim Sponsorluk Sistemi” ile 50 ülkede ve Türkiye’de her ay düzenli olarak yetimlere destek sağlamaktadır. Hayırseverler tarafından desteklenen projeye 2020 yılında 100.000 yetime ulaşılmıştır. Vakfın 2005-2020 yılları arasında yetim sponsorluk sistemi çalışmalarının seyri Grafik 4’te gösterilmektedir. 2021 yılında her yetim için aylık 150 TL yıllık 1800 TL ödemeyi kapsayan bir sponsorluk uygulaması ile bağış kabul etmektedir (İHH, 2021). Bir yetimin aylık maliyeti olarak toplanan bu tutarın Türkiye için oldukça düşük olduğu düşünülebilir, ancak yoksul coğrafyaların ortalaması dikkate alındığında bu tutar, bir yetimin aylık giderlerini karşılamaktadır. 2020 yılı verisi ile yaklaşık 66 bin bağışçının yaklaşık 107 bin yetimi finanse edecek düzeye ulaşması, her bağışçının birden fazla yetime sponsorluk yaptığını ifade etmektedir. Hem ulaşılan yetim sayısı hem de sponsorluk faaliyetine katılan yardımseverlerin sayısı dikkate alındığında oldukça önemli büyüklüğe kavuştuğu görülmektedir.

Grafik 4: 2005-2020 Yılları Arasında Yetim Sponsorluk Sistemi Çalışmalarının Seyri

Grafik 4’te yer alan verilere bakıldığında İHH’nın 2005 yılından itibaren ulaştığı hem ülke hem sponsor sayısı hem de yetim sayısında dikkate değer düzeyde bir artış trendine sahip olduğu görülmektedir. İHH tarafından desteklenen yaklaşık 107 bin yetim sayısı, küçümsenmeyecek bir büyüklüğü ifade etmektedir. İfade edilen verinin önemini anlamak için dünyada hem nüfus büyüklüğü hem de ekonomik büyüklük açısından ilk 20 ülke arasında olan Türkiye’de kamu tarafından, kuruluş bakımı altında bulunan çocuk sayısı 13302, aile yanında destek verilen çocuk sayısı 137863 ve toplamda 180 binin üzerinde çocuğa yardım sağlanmaktadır (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı,

2022). İHH yardım sağladığı toplam rakamın Türkiye'nin yardım sağladığı çocuk sayısının yaklaşık yarısı düzeyinde olduğu dikkate alındığında yardım sağlanan yetim sayısının oldukça dikkate değer bir sayı olduğu fark edilecektir¹. Bu kurumların artmasının küresel ve ulusal çocuk yoksulluğunu azaltmada ve beşerî sermaye gelişimine önemli katkılar sağlayacağı açıktır. İslam dininin ve benzer şekilde insanların sosyal yardımlaşma duygularının güvenilir kurumlar ile önemli sorunların üstesinden gelmek için küçümsenmeyecek kapasiteler oluşturduğu fark edilecektir. Bu tür uygulamaların başarısında iki faktör önemli bir fonksiyon olarak etkili olmaktadır. Gelişen teknolojik imkanlar, sponsor olunan yetim hakkında bilgilere daha hızlı ulaşılmasına, benzer şekilde yapılan ödemelerin denetlenmesine ilişkin olanakların teknolojik olarak daha kolay denetleme imkânı, güvenirliliğin artmasında etkili olmaktadır.

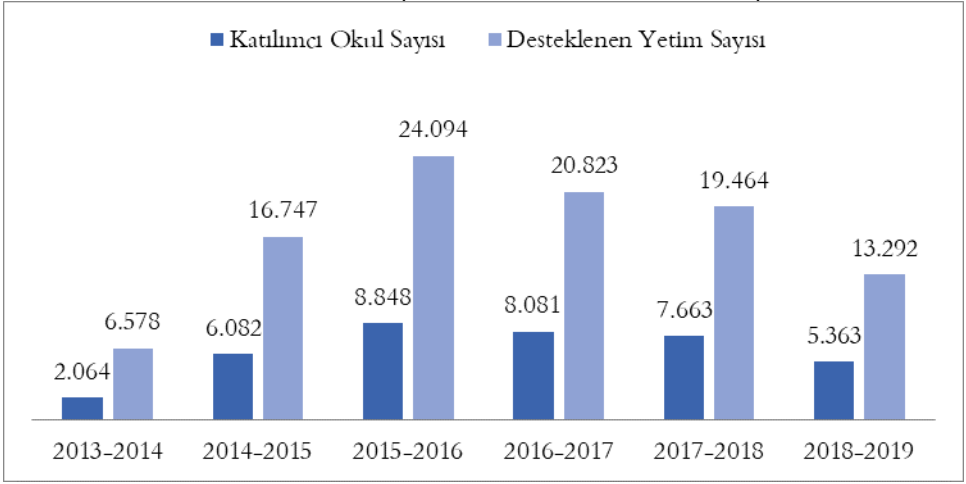
İHH Vakfının yetimlere yönelik kaynak sağlama ve aynı zamanda küçük yaşta çocukların bir insanın sahip olması gereken, başkasına iyilik yapmaya, bir başkasının hayatına dokunmaya yönelik insani gelişimlerine katkı sağlamak amacı ile “İyilikte Yarışan Sınıflar” projesini geliştirdi. MEB ile yapılan bir protokol ile İHH bu tür bir iyilik hareketinin okullarda yürütülmesi için izin almıştır. Bu proje kapsamında her sınıfta yer alan öğrencilerin gönüllü katılım esas olmak üzere, öğrencilerin kendi harçlıklarından yapacakları yardımlar ile bir yetimin, eğitim, sağlık, gıda, barınma gibi temel ihtiyaçlarını karşılayacak bağışta bulunulması amaçlanmaktadır. Her sınıfta yer alan öğrenciler bir ay boyunca bir yetimin ifade edilen ihtiyaçları için 125 TL tutarı bağışlamaktadırlar. Bu proje, Türkiye’de okul öncesi, İlkokul, Ortaokul ve Lise düzeyindeki öğrencilerin gönüllü katılımı ile gerçekleştirilmektedir.

Bu projeye katılan sınıflara, sınıf olarak desteklenen yetimin bilgileri düzenli şekilde İHH tarafından ulaştırılmaktadır. Sınıf böylece hem destekledikleri yetim/öğrenci ile insani bir ünsiyetin gelişimine imkân sağlamakta ve hem de destekleyen öğrencilerin insani gelişimine önemli bir katkı sağlanmaktadır. Baştan yapılan anlaşma gereğince sınıfın desteklediği yetimin en az bir yıllık desteklenmesine ilişkin bir süreklilik beklenmektedir. Yukarıdaki grafikte görüleceği üzere, bu projeye katılan okul sayısı, 8848 düzeyine kadar,

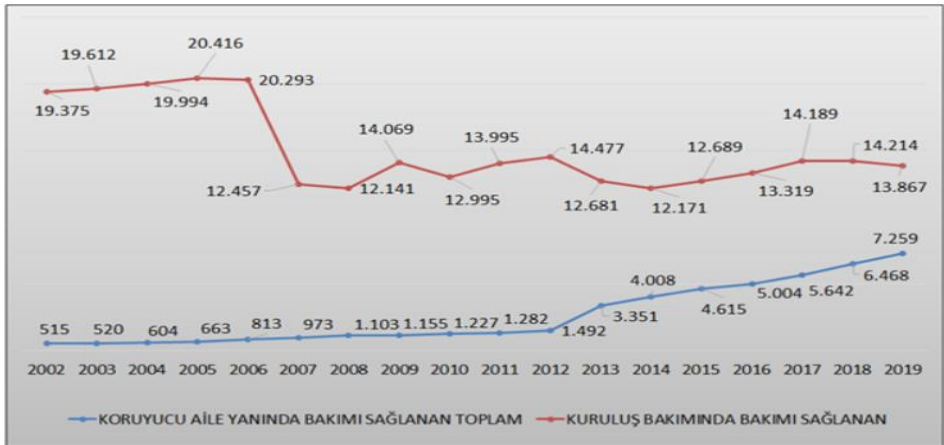
¹Devlet tarafından Koruyucu aile olarak bakımı üstlenilen çocukları için çocuk başına aylık bakım ücretleri: 0-3 yaş için 923 TL, 4-5 yaş için 1384 TL, 6-14 yaş için 1477 TL, 15-18 yaş için 1569 TL ve 19 ve üzeri yaşta olup yüksek öğrenim görenler için 1661 TL ödeme yapılmaktadır. (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Koruyucu Aile, 2021). Türkiye’de benzer bir hizmetin oldukça yüksek bir maliyetle karşılandığı fark edilecektir.

desteklenen yetim sayısı ise 24000'i aşacak düzeylere kadar ulaşmıştır. Bu projenin hem başışa katılan öğrenciler hem de daha fazla yetimin yoksulluk ve yaşam kalitesinin iyileşmeye yapmış olduğu etkiler açısından insanlık için önemli bir katkı olduğu söylenebilir. Küçük bir taş parçasının suya atıldığında ilk oluşturduğu etki küçük olsa da sonrasında hale hale büyüyen bir daire olarak büyüdüğü bilinci ile bu projenin insanlık için küçümsemeyecek önemi olduğu söylenebilir.

Grafik 5: 2013-2019 Yılları Arasında “İyilikte Yanışan Sınıflar” Projesine Katılan Okulların Sayısı ve Destekledikleri Yetim Sayısı

Grafik 6: Türkiye’de Yıllar İtibariyle Aile Yanında ve Kuruluş Tarafından Bakımı Sağlanan Çocuk Sayısı

Kaynak: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, <https://www.aile.gov.tr/chgm/istatistikler/>

İHH'nın Yetim sponsorluk sistemi çalışması yapılan ülke ve bölgelerle desteklenen yetim sayısına ilişkin veriler ise Tablo 6 incelendiğinde ilk sıralarda savaş veya iç çatışmanın olduğu Suriye ve Filistin gibi ülkeler yer almaktadır. Savaş ve çatışmaların olduğu coğrafyalarda çocukların yaşamsal ve gelişim risk düzeyi yetişkinlere kıyasla çok daha fazla önem arz edecek mahiyeti nedeni ile İHH'nın bu bölgelerde yetim çalışmasına öncelik verdiği bilinmektedir. İslam dinin yetimleri koruması ve desteklemesi hem ayetlerde hem de Hz. Peygamber efendimizin hadislerinde vurgulanmaktadır (İHH, 2021B). Müslümanların manevi ve insani sorumluluklarının bir gereği olarak bu hizmetlere yönelik büyük bir ilgi gösterdiği görülmektedir. Bu faaliyetin hem yoksulluğun azaltılmasında hem de ülkenin beşerî sermaye düzeyinin yükseltilmesinde önemli bir rolünün olduğu fark edilmektedir. Aynı zamanda bu çabanın uzun vadede ülkeler arasında ve insanlar arasında sosyal ağların gelişmesine ve sosyal huzurun büyümesine büyük katkıları olacağı aşikardır.

Tablo 6: Yetim Sponsorluk Sistemi Çalışması Yapılan Ülke ve Bölgelerle Desteklenen Yetim Sayısına İlişkin Veriler, 2021

Ülke	Yetim Sayısı	Ülke	Yetim Sayısı	Ülke	Yetim Sayısı	Ülke	Yetim Sayısı
Suriye	16591	Sri Lanka	2056	Sierra Leone	631	Mali	203
Filistin	15391	Bosna Hersek	1867	Tayland /Patani	509	Ruanda	195
Türkiye	14851	Moritanya	1384	Nijer	481	Zimbabve	149
Etiyopya	6253	Filipinler / Moro	1311	Gana	467	Karadag	145
Yemen	6179	Eritre	1248	Azerbaycan	401	Çeçenistan	119
Sudan	5399	Tunus	1185	Burkina Faso	398	Benin	106
Somali	5007	Banglades	1139	Kuzey Makedonya	398	Nepal	103
Arnavutluk	3004	Lübnan	1126	Myanmar	374	Kesmir	92
Pakistan	2767	Tanzanya	987	Endonezya	336	Haiti	65
Afganistan	2675	Kenya	982	Kosova	274	Kırım	64
Irak	2526	İran	964	Gürcistan	248	Libya	50
Mısır	2251	Kırgızistan	734	Sırbistan	242	Doğu Türkistan	17
Hindistan	2071	Araçan	669	Uganda	240		

Kaynak: Yetim katalog 2020, <https://www.ihh.org.tr/public/publish/0/147/yetim-katalog-2020---tr-web.pdf> (Erişim Tarihi: 07.08.2021).

Vakfın Yetim Sponsorluk Sistemi çalışması yaptığı ülke ve bölgeler de dikkatle incelendiğinde ülkelerin ortak özellikleri, savaş, çatışmalar, gelir eşitsizliğinin ve yoksulluğun yüksek olduğu ülkeler veya bölgeler olduğu dikkat çekmektedir. Bu tür hizmetler ile ifade edilen sorunların bir parça azaltılmasına bir sivil

toplum kurumu ne ölçüde etkide bulunacak ise üzerine düşen sorumluluğu bir fırsat olarak bağışçılarını vesilesi ile ifa etme yükümlüğünü yerine getirmektedir.

Araştırma Yöntemi

İHH'nın yetim çalışmalarından faydalanan yetimlerle derinlemesine yönelik bir araştırma yapılmıştır. Bu araştırma hem veri toplama süreci açısından hem de veri analizi açısından nitel bir desene göre yapılmıştır. Bu bağlamda nitel analiz teknikleri uygulanmıştır. Nitel araştırmalar sosyoloji, psikoloji, ekonomi, eğitim gibi sosyal bilimlerin farklı alanlarında yürütülen araştırmalarda sıkça kullanılmaktadır (Arıkan, 2013: 21). Araştırma nitel araştırma tekniklerinden olgubilim (fenomenoloji) araştırması olarak desenlenmiştir. Fenomenoloji araştırma konusunun kendi bağlamında derinlemesine bir şekilde daha iyi anlaşılmasını sağlayan bir araştırma desendir (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Araştırmanın verileri yarı yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilmiştir. Katılımcılara yöneltilen görüşme soruları araştırmacı tarafından araştırma probleminin çözümünü destekleyecek nitelikte ilgili literatürden faydalanılarak hazırlanmıştır. Görüşme sorularının geliştirilme ve katılımcılara uygulanma aşamasında soruların açık ve anlaşılır olmasına özen gösterilmiştir. Elde edilen verilerin yorumlanmasında ise betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Betimsel analizde katılımcıların görüşleri ayrı ayrı değerlendirilmekte, gerekli kodlamalar yapılmakta ve daha sonra katılımcı görüşleri derinlemesine incelenerek betimlenmektedir. Bunun yanında katılımcıların sıkça tekrar ettikleri görüşler ve çarpıcı ifadeler ise doğrudan alıntılarla örneklenmektedir. Ayrıca katılımcıların gizliliğini sağlamak amacıyla katılımcı sayısı kadar K1, K2 kodları kullanılmıştır.

Araştırmanın katılımcıları İHH İnsani Yardım Vakfı'nın yetim çocuklara yönelik hizmetlerinden faydalanan ve farklı nedenlerden dolayı yetim durumuna düşmüş 32 yetim çocuktan oluşmaktadır. Katılımcıların demografik dağılımları Tablo 7'de gösterilmektedir.

Tablo 7: Katılımcıların Demografik Dağılımları

Cinsiyet	Bayan	21
	Erkek	11
Toplam		33
Medeni durum	Evli	2
	Bekâr	30
Eğitim Durumu	Lise	3
	Ön lisans	1
	Lisans	28
Meslek	Öğrenci	29
	Aşçı	1
	Balıkçı	1
	İşçi	1
Aylık gelir	0-57 \$	19
	58-96 \$	9
	97-164 \$	3
	165 \$ üzeri	1
Kaybedilen ebeveyn	Anne	-
	Baba	28
	İkisi	4

Katılımcıların demografik dağılımlarına bakıldığında %66'sının (21) bayanlardan %34'ünün (11) erkeklerden oluştuğu, büyük çoğunluğunun (%94) bekarlardan oluştuğu görülmektedir. Evli olanlar ise katılımcıların %6'sını oluşturduğu görülmektedir. Ayrıca katılımcıların 28'i lisans, 3'ü lise ve 1'i ise ön lisans düzeyinde eğitim görmektedir. Araştırmaya katılan deneklerin önemli kısmının üniversite lisans eğitim düzeyine kavuşacak bir gelişme sağladığı görülmektedir. Diğer taraftan katılımcıların 29'u öğrenci, 1'i aşçı, 1'i balıkçı, 1'i ise işçidir. Bunun yanında katılımcıların 19'u 0-57\$ arası aylık gelire sahip iken 9'u 58-96\$, 98-164\$, 1'i ise 165\$ ve üstü aylık gelire sahiptir. Diğer taraftan katılımcıların 28'i yalnızca babasını kaybetmiş iken 4'ü hem annesini hem de babasını kaybetmiştir.

Araştırma Bulguları

Çalışmanın bu başlığında İHH İnsani Yardım Vakfı'nın yetimlere yönelik faaliyetlerinin yetim çocukların yoksulluğunun azaltılması, beşerî sermaye gelişimi üzerindeki rolü ve başarı düzeyi üzerindeki etkisi yapılan görüşmeler ile analiz edilmektedir. Yetimlere sağlanan olanakların onların araştırmaya katılan katılımcılar üzerindeki ekonomik, sosyal ve insani gelişimleri üzerindeki etkileri araştırılmıştır.

Katılımcıların Kendilerine Sağlanan Sosyal Olanaklar Hakkındaki Görüşleri

Yoksulluğun ve ekonomik geri kalmışlığın yaygın olduğu ülkelerde sosyal güvenlik olanaklarından mahrum olmanın özellikle yetimler için ciddi riskler oluşturduğu görülmektedir. Temel sağlık hizmetlerine gerektiği anda ulaşamamanın hem fiziksel hem de psikolojik uzun dönemli olumsuz sonuçlara neden olduğu bilinmektedir. Bu araştırmalardan birisinde Şeker ve Aslan (2015) çocukların kötü sağlık koşulları ile başa çıkma konusunda zorlanmalarının çeşitli davranış sorunları yaşamalarına neden olduğunu tespit etmişlerdir. Başka bir araştırmada ise Çeken (2019) ailesiz ya da olumsuz koşullarda büyüyen çocukların psikolojik sağlıklarında bazı sorunların gözlemlendiğini belirtmektedir. Başka bir araştırmada ise Çavuş (2009) genç bireylerde sosyal desteğin öz yeterlik inancı üzerindeki etkisini ele aldığı araştırmasında algılanan sosyal desteğin öz yeterlik inancını pozitif yönde etkilediğini tespit etmiştir. Çünkü bireyin davranışları yalnızca psikolojik dünyası ile değil bunun yanında sosyal çevresi ile de şekillenmektedir. Bireyi etkileyen bireysel, bilişsel faktörler ile çevresel faktörler karşılıklı etkileşim içerisinde. Bu doğrultuda bireyin olumsuz çevre baskısına direnerek bunun üstesinden gelmesini sağlayacak destekleyici bir çevreye sahip olması onun başarmaya yönelik inancını arttırmaktadır (Keskin ve Orgun, 2006). Araştırma kapsamında katılımcılara İHH tarafından kendilerine sağlanan sosyal olanaklar hakkındaki görüşleri sorulmuştur. Bu konudaki katılımcı görüşleri incelendiğinde bazı katılımcıların kendilerine sunulan sosyal etkinliklere vurgu yaptıkları görülmektedir. Çocuklar İHH tarafından sinema, piknik, kahvaltı ve çeşitli spor organizasyonları düzenlendiğini belirtmektedirler. Bu konudaki katılımcı görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

- “...sinema organizasyonları, piknikler doğa kampları gibi hizmetler sağladı.”
(K2)

- “Farklı etkinlikler, geziler, seminerler, kursları vb . Bundan dolayı yeni şeyler öğrendim ve dünyanın her yerinden arkadaş buldum.” (K7)
- “Ben kabildeki ihh yetimhanesinde yerleştikten sonra orada bize her türlü sosyal hizmetleri karşılıyorlardı. Pek çok ihtiyacımız karşılanıyordu. Tennis, paintbol, bilgisayar oyunları ve saha oyunları gibi birçok sosyal hizmetler hizmetimizde bulunmaktaydı.” (K14)

Öte yandan bazı katılımcılar ise İHH tarafından kendilerine sunulan nakdi ve ayni yardımlara vurgu yapmaktadırlar. Katılımcılar İHH tarafından burs, ramazan kolisi, bayramlık kıyafet ve harçlık gibi destekler aldıklarını belirtmektedirler. Bu konudaki katılımcı görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

- “Ramazan Gıda Kolisi - Nakdi Destek – Bayramlık...” (K1)
- “...harçlar, yurt, burs,” (K5)
- “Yetimhanede İhh bize okul ve İslami eğitim, para, yemek. , yurt sağladı.” (K6)
- “İHH bize aylık sponsurluk desteği veriyordu ve daha sonra yetimhaneye getirdiler o destekten faydalandık.” (K13)

Katılımcılar İHH tarafından kendilerine sağlanan sosyal olanakların yaratıcı fikir geliştirme konusunda kendilerini olumlu etkilediğini belirtmektedirler. Katılımcılar özellikle sosyal etkinlikler sayesinde yeni ve farklı yerler tanıdıklarını bu sayede farklı deneyimler yaşadıklarını ve bu durumun yeteneklerini keşfetmelerine ve kariyer planlaması yapmalarına olumlu yönde katkı sunduğunu vurgulamaktadırlar. Bu durum katılımcıların aşağıdaki görüşleri ile açığa çıkmaktadır:

- “...yaşama dair tecrübelerim arttı.” (K2)
- “Yeteneklerimi genişletmeme ve yararlı ve profesyonel olduğum yeteneklerimi desteklememe olanak tanıdığını düşünüyorum.” (K4)
- “Düşünce yönden fikrim olumlu yönden değişmiş oldu.” (K13)
- “Hem kariyer hem de geleceğimizle ilgili olumlu düşünme ve büyük bir arzu ve hedef üzere olma fikrini geliştireceğine inanıyorum.” (K14)

Katılımcılardan bazıları ise İHH tarafından sunulan sosyal olanakların yaratıcı fikir geliştirme konusunda kendilerine herhangi bir katkısı olmadığını belirtmektedirler. Sosyal olanakların kendilerine yaratıcı fikir geliştirme

konusunda katkı sunmadığını düşünen katılımcı görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

- “Yaratıcı fikir geliştirme konusunda katkısı olduğunu düşünmüyorum.” (K10)
- “Pek öyle bir şey olmadı.” (K16)
- “Açıkçası çok farklı bir şey düşünmüyorum.” (K18)
- “Katkısı olduğunu düşünmüyorum.” (K19)

Diğer taraftan katılımcılar İHH tarafından düzenlenen çeşitli etkinlik ve organizasyonlarda yeni ve farklı kişiler tanıdıklarını, bu durumun arkadaş çevrelerini genişlettiğini, öyle ki artık uluslararası arkadaşlıklar kurmaya başladıklarını, farklı ülkelere ait kültürleri tanıdıklarını, dolayısıyla bu durumun sosyal yaşantılarını olumlu etkilediğini belirtmektedirler. Katılımcılar bu sayede dışa dönük insanlarla etkileşimi yüksek bir birey olduklarını vurgulamaktadırlar. Bu konudaki katılımcı görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

- “Çeşitli etkinlik ve organizasyonlar kapsamında tanıdığım insanlar ile İHH haricinde de başka alanlarda ortak çalışmalar yapıp sosyallik olarak gelişime katkı sundu.” (K1)
- “Arkadaş çevrem konusunda oldukça yardımcı oldular.” (K2)
- “Artık uluslararası arkadaşlarım var ve onlardan çok farklı kültürlerin bilgisini aldım.” (K7)
- “tabiki yetimhanede ve Türkiye’de etkinliklerde fazlasıyla arkadaşlık kurdum.” (K18)
- “Daha dışadönük insanlarla etkileşimi yüksek birey olduğumu düşünüyorum.” (K12)

Katılımcıların büyük çoğunluğu İHH tarafından sunulan sosyal hizmet olanaklarının yetenekleri keşfetme ve geliştirme konusunda kendilerine imkân ve ortam sağladığını belirtmektedir. Bu konudaki katılımcı görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

- “Evet , kendimi geliştirme ve dünyayı iyi tanıma şansımı buldum ve çok memnunum.” (K7)
- “Benim için daha çok dil konusunda yeteneklerimi keşfetme konusunda katkısı oldu.” (K9)

- “Dernekte yapılan bazı programların yeteneklerimizi geliştirmede katkısı oluyor.” (K10)
- “Çok katkısı olduğunu düşünüyorum. Spor etkinlikleri yaparken iyi bir kaptan olduğumu gördüm.” (K13)

Diğer taraftan bazı katılımcılar ise kendilerine sunulan sosyal hizmet olanaklarının yeteneklerini keşfetme ve geliştirme konusunda herhangi bir etkisi olmadığını vurgulamaktadırlar. Katılımcıların bu konudaki görüşleri aşağıdaki gibidir:

- “Herhangi bir katkısı olmadı.” (K15)
- “Yetenek konusunda bu insanlara ait bir şey başka bir dış etkenin çok etkili olacağını düşünmüyorum.” (K17)
- “Katkısı olduğunu düşünmüyorum.” (K19)

Katılımcılar İHH tarafından kendilerine sağlanan sosyal yardım ve sosyal hizmet olanaklarının kendileri açısından son derece önemli olduğunu bu hizmetlerinin olmaması durumunda büyük bir ihtimalle eğitim hayatını yarıda kesip aileye maddi destek sağlamak için iş hayatına atılmak zorunda kalacaklarını belirtmektedirler. Bu durum katılımcıların aşağıdaki görüşleri ile açığa çıkmaktadır:

- “Yetimhanede değilde ailemin yanında olsam okula gidebileceğimi sanmıyorum bu yaşlara geldiğimde evlenmiş ve çocuklarım olmuş olabilirdi.”(K6)
- “En azından tıp kazanamazdım. Bir iş bulup çalışıyor olurdum.” (K7)
- “Muhtemelen aileme bakmak için daha fazla çalışmak zorunda olurdum.” (K8)
- “Olumsuz olarak belki gelecekte planlarım olmamasıdır. Liseyi bitirdikten sonra bir yerde çalışmak gibi.” (K9)
- “Muhtemelen köyümde tarla işlerinde uğraşan bir çiftçi olurdum. Ya da inşaat işlerinde çalışan bir işçi.” (K14)

Katılımcıların görüşleri genel olarak değerlendirildiğinde İHH tarafından kendilerine sağlanan olanaklar ile çocukların kendilerinin kapasitelerinin gelişmesine ve bu yeteneklerinin onların kendilerini gerçekleştirmelerine önemli bir imkân sunduğunu ifade etmektedir. Sağlanan ekonomik imkanlarla sağlıklı ve iyi eğitim imkanları ile gelişmelerinin sağlandığı ifade edilmektedir. Bunların dışında çocukluk dönemi için önemli olan sosyal gelişim imkanları

olan sinema, piknik, kahvaltı ve çeşitli spor organizasyonları ile aynı ve nakdi yardım gibi sosyal olanaklar sunulduğu, söz konusu sosyal olanakların yeni ve farklı kişiler ve yerler tanınmalarına, yeni deneyimler yaşamalarına, sosyal çevrelerinin genişlemesine, farklı kültürleri tanınmalarına ve yeteneklerini keşfetmelerine katkı sağladığı görülmektedir.

Katılımcıların Kendilerine Sağlanan Sağlık Hizmetleri Hakkındaki Görüşleri

STK'lerin toplumun dezavantajlı kesimlerinden birisi olan yetim çocuklara yönelik faaliyet alanlarından birisi de sağlık hizmetleridir. STK'ler yetim çocukların sosyal, ruhsal, fiziksel ve ahlaki açıdan sağlıklı bir yetişkin birey olmasının önündeki engelleri aşmaya yönelik sağlık hizmetleri sunmaktadır. Araştırma kapsamında katılımcılara İHH tarafından kendilerine sunulan sağlık hizmetleri hakkındaki görüşleri sorulmuştur. Katılımcılar belirli periyotlarda yetimhaneye doktor ve hemşirenin geldiğini ve kendilerini muayene ettiklerini belirtmektedir. Ayrıca yetimhanede tedavisi mümkün olmayan durumlar için hastaneye götürüldüklerini hastanede tedavi olduklarını belirtmektedir. Bu konudaki katılımcı görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

- “Ülkemde katarak taraması yapıldı yetimhanede hasta olunca doktora götürülüyordum.” (K6)
- “Kampa gelen doktorlar tarafından hastalıklarımız muayene edildi.” (K8)
- “Yetimhanede en az senede bir kere doktorlar yetimhaneye çağrılıp yetimlere muayene yapılır. Hasta olduğumuz zaman hastaneye götürülür. Yetimhanedeki öğrencilerin gözlük ihtiyaçları giderilir.” (K9)
- “Yetimhanede bulunan yetim çocuklar için sağlık hizmetleri de bulunmaktaydı. Orada çocuklarla ilgilenmek üzere özel bir doktor bulunmaktaydı. Bu doktor hem hocalık yapıyordu hem de çocukların sağlık hizmetleriyle ilgileniyordu.” (K18)

Katılımcılardan bazıları ise İHH tarafından SGK bursu kapsamında SGK parası aldıklarını ve bu sayede sigortalı olduklarını belirtmektedirler. SGK bursu aldığına vurgu yapılan katılımcı görüşleri aşağıdaki gibidir:

- “İHH her yıl bizim sağlık sigortamız için ödeme yapıyor.” (K7)
- “SGK Parasını ödüyorlar bende sağlık hizmeti alabiliyorum.” (K10)
- “Yıllık 1600 tl ye yakın benim devlet sağlık sigortamı karşılıyorlar.” (K15)
- “SGK bursu verildi.” (K16)

Diğer taraftan bazı katılımcılar ise İHH tarafından herhangi bir sağlık hizmetinden faydalanmadığını belirtmektedir. Bu durum katılımcıların aşağıdaki görüşleri ile ortaya konulmaktadır:

- “Sağlık hizmetlerinden faydalanmadım.” (K3)
- “Öyle bir hizmet almadım.” (K11)
- “Bir sağlık hizmeti almadım.” (K19)

Görüldüğü gibi İHH tarafından yetim çocuklara yönelik farklı sağlık hizmetleri sunulmaktadır. Katılımcılar İHH tarafından kendilerine sağlanan sağlık hizmetlerinin daha çok ruh sağlıklarını olumlu etkilediğine vurgu yapmaktadırlar. Katılımcılar İHH tarafından sunulan sağlık hizmetleri sayesinde sağlık konusunda herhangi bir stres yaşamadıklarını ve bu durumun ruhsal olarak sağlıklı bir yaşam sürmelerine neden olduğunu belirtmektedirler. Bu konudaki katılımcı görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

- “Örgütsel sağlık hizmetleri iyi bir ruh sağlığına ve yaşamı sürdürmeye hazır sağlıklı bir vücuda katkıda bulundu...” (K4)
- “Beden sağlığında bir sorun veya hastalık olmadığı için orada bir katkı yok ama ruh sağlığında var. Önce çok stresliydim ama şimdi mutluyum, sakinim ve kendimi iyi hissediyorum.” (K7)
- “Ruh yönden katkısı olduğunu düşünüyorum.” (K12)
- “Ruh ve beden sağlığımıza önemli bir katkısı vardı. Yetimhanedeyken bir yerimiz yaralandığı veya bir rahatsızlık duyduğumuz zaman her zaman yardımımıza koşmaktaydı. İşte bunların sayesinde orada olduğumuz sürece sağlıklı ve huzur içinde yaşadık.” (K14)

Katılımcıların görüşleri genel olarak değerlendirildiğinde İHH tarafından düzenli olarak sağlık taramasından geçirildiklerini ayrıca sağlık hizmetleri kapsamında sağlık sigortası ödemesi aldıklarını ve bu hizmetlerin ruhsal açıdan kendilerini daha mutlu ve huzurlu hissetmelerine neden olduğu görülmektedir. Özellikle yoksul ülkelerde asgari sağlık hizmetlerine ulaşma fırsatlarının sınırlı olduğu bu coğrafyalarda bu tür temel sağlık hizmetlerine ulaşmak, sadece içinde bulunulan an için değil aynı zamanda gelecekte maruz kalacakları kalıcı sağlık sorunlarının önlenmesi açısından hayati önemde olduğu fark edilecektir.

Katılımcıların Kendilerine Sağlanan Sağlık Hizmetleri Hakkındaki Görüşleri

STK’lerin toplumun dezavantajlı kesimlerinden birisi olan yetim çocuklara yönelik faaliyet alanlarından birisi de eğitim hizmetleridir. STK’ler

geliştirdikleri projelerle eğitim, istihdam ve sosyal refaha katkı sunarak hükümet politikalarına alternatif politikalar üretmektedirler. Bu bağlamda araştırmada katılımcılara İHH tarafından kendilerine sunulan eğitim hizmetleri hakkındaki görüşleri sorulmuştur. Katılımcılar İHH tarafından alanında uzman kişilerce kurs ve seminerler aldıklarını ve bu sayede eksik olan konuları etüt etme fırsatı elde ettiklerini belirtmektedirler. Ayrıca kitap okuma grupları oluşturularak kitap tahlili yaptıklarını, öğrencilerin bilgi ve becerilerini geliştirebilecekleri kütüphane, bilgisayar eğitimi, atölye çalışmaları yapıldığını vurgulamaktadırlar. Bu konudaki katılımcı görüşleri aşağıdaki gibidir:

- *“Haftalık seminer şeklinde yapılan tarihi , coğrafi , gündemle ilgili alanında uzman kişiler tarafından kanıtlanmış bilgiler ile kendimi geliştirme fırsatı buldum.” (K1)*
- *“Okul dışında yetimhanede de ek ders alıyoruz.” (K9)*
- *“...alanında uzman kişilerden farklı konularda seminerler alıyoruz” (K11)*
- *“Yetimhanede bize aynı zamanda birçok eğitim olanakları sağlanmaktaydı. Öğrenciler bilgi ve becerilerini gelişmek için kütüphane, bilgisayar eğitimleri, sayısal ve sözel öğrencileri için ayrı ayrı atölye kurulmaktaydı ve ayrıca bu atölyelerde İngilizce ve Matematik gibi kurslar da verilmekteydi.” (K14)*
- *“Ücretsiz bir şekilde alabiliyordum şuan ise dernek tarafından oluşturulan kitap okuma grubunu var her 15 gün içerisinde bir kitap tahlili yapıyoruz.” (K15)*

Bazı katılımcılar ise İHH tarafından eğitim hizmetleri kapsamında eğitim bursu, barınma ve eğitim materyali konusunda destek aldıklarını belirtmektedirler. Bu durum katılımcıların aşağıdaki görüşleri ile açığa çıkmaktadır:

- *“Eğitim konusunda ihtiyaçlarım karşılanıyor. Burs, Materyal desteği.” (K4)*
- *“Yaklaşık 3 sene önce İHH bana burs verdi...” (K7)*
- *“Üniversiteye gittiğimde kalacak güvenli bir yurt ayarlanıyor ve eğitim konusunda ihtiyaçlarım karşılanıyor.” (K10)*
- *“Her sene eğitim masraflarımızı karşılıyordu. Kırtasiye malzemesi dağıtıyordu.” (K17)*

Katılımcılar İHH tarafından sunulan eğitim hizmetleri kapsamında katıldıkları seminer ve kursların mesleki becerilerini arttırdığını, kurs ve seminerde öğrendikleri bilgilerin hayata bakış açılarını değiştirdiğini ve kendilerini geliştirdiğini belirtmektedirler. Ayrıca katılımcılar eğitim hizmetleri

kapsamında aldıkları burs sayesinde üniversite eğitimine devam edebildiklerini vurgulamaktadırlar. Katılımcıların bu konudaki görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

- *“İHH’nin sunduğu eğitimler, kurslar mesleki becerimi artırdı ve benim için çok faydalı oldu.” (K3)*
- *“İHH’nin verdiği burs olmasaydı ben burada istediğim bölümü okuyamazdım. Benim için o çok büyük bir destek oldu.” (K7)*
- *“Büyük bir katkısı olduğunu gördüm. Orada öğrendiğim şeyler Türkiye’ye geldikten sonra benim yolumu açtı ve ufku geliştirdi. Aynı zamanda orda aldığım eğitim beni geleceğimle ilgili umutlu olmam ve büyük işler yapabileceğim karar ve azimetini verdi. Mesleki becerimle ilgili bana pozitif düşünme ve iyi bir meslek sahibi olabileceğim kanaatini oluşturdu.” (K14)*
- *“Tabiki çok katkıda bulundu özellikle kendimi geliştirmek amacı ile önceden kitap okumayı pek çok sevmiyordum şuan yaklaşık 6 aydır kitap okumaya başladım kitabı sevmeye başladım.” (K15)*

Katılımcılar İHH tarafından sunulan eğitim hizmetleri sayesinde bilgisayar eğitim olanaklarını arttırmada bir araç olarak kullanmaya başladıklarını ve bu sayede teknoloji kullanma becerilerinin arttığını belirtmektedirler. Bu konudaki katılımcı görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

- *“Çalışmalarda ofis programlarını kullanmayı ve arama kurtarma alanında ki kapsamı sayesinde de afetlerde kullanılan bütün teknolojik kurtarma aletlerini tanıdım ve kullanmayı öğrenip bizzat afetlerde tecrübe ettim.” (K1)*
- *“Teknolojiyi kullanma becerimi artırdı.” (K3)*
- *“Bilgisayarla yetimhanede tanıştım. Buda Eğitimimi kolaylaştırdı, eğitim olanaklarını artırmak için bir araç olarak da kullanılabilir.” (K4)*
- *“Ben bilgisayar kullanmayı orda öğrendim şimdi olduğumuz bu pandemi durumunda her şey teknoloji üzerinden, faydasını görüyorum.” (K17)*

Katılımcılar İHH tarafından sunulan eğitim hizmetlerinin kariyer planlaması açısından kendilerine yol gösterici nitelikte olduğunu, bu nedenle yeni şeyler öğrendikçe hedeflerinin değiştiğini, eğitim olanaklarının hayal ettikleri kariyeri sürdürmelerine izin verecek bir fırsat yarattığını bu sayede hayallerine ulaştıklarını belirtmektedirler. Katılımcıların bu konudaki görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir.

- “Arama Kurtarma alanında verdiği kapsamlı eğitimler sayesinde kendimi o alanda geliştirme ve ilerletme kararı aldım. Meslek olarak da JAK (Jandarma Arama Kurtarma) olmayı hedefliyorum. Böylelikle gönüllü olarak yaptığım çalışmalarını meslek olarak edinip hayatımı boyunca devam ettirme fırsatını olacağımı düşünüyorum.” (K1)
- “Yol gösterdiler diyebilirim. Kariyer planlaması noktasında ciddi yardımlar aldım.” (K2)
- “İHH bana sunduğu eğitim fırsatları, gelişebilmem, hayatımı iyiye doğru değiştirebilmem için çok önemli. Hayal ettiğim kariyeri sürdürmeme izin verebilecek bir fırsat.” (K4)
- “Evet çok etkiledi. Burs kazanmadan önce ben Arnavutlukta iken öğrenim ücretini nasıl ödeyeceğimi düşünüyordum ve belki de istediğim bölümü okuyamazdım ama Türkiye’ye geldikten sonra hayallerim gerçekleşti.” (K7)
- “Seminerlerde ufukum açılıyor yeni şeyler öğrendikçe hedeflerim de değişiyor.” (K11)

Katılımcıların görüşleri genel olarak değerlendirildiğinde İHH tarafından eğitim hizmetleri kapsamında alanında uzman kişilerce kurs ve seminer aldıkları, bu sayede eksik olan konuları kapatma fırsatını elde ettikleri, ayrıca burs, barınma ve eğitim materyali yardımı aldıkları ve bu yardımların mesleki becerilerini etkilediği, teknoloji kullanma becerilerini arttırdığı ve kariyer planlamalarını olumlu yönde etkilediği görülmüştür. Çocukların kendi yetenek ve kapasitelerinin geliştirilmesi ve açığa çıkarak kendini geliştirme imkanına kavuştukları açık şekilde ifade edilmektedir. A. Sen’in ifade ettiği insanın yapabilirlik kabiliyetinin ortaya çıkmasına yardım ve destek sağlandığı görülmektedir. Bütün ifade edilen imkân ve fırsatların yetimlerin kendilerini yaşamlarının geleceğine daha iyi şekilde hazırlaması için önemli bir zemin oluşturduğu anlaşılmaktadır. Bir sivil toplum kuruluşunun dünyada oluşturduğu bu kapasite yoksulluk ile mücadelede sadece bugün için değil gelecek için de önemli bir kapasite oluşturulduğunu ifade etmektedir.

Özkan (2019) ise eğitimin korunmaya muhtaç çocukların hayatını şekillendiren ve onları geleceğe hazırlayan önemli bir işlevi yerine getirdiğini belirtmektedir. Başka bir araştırmada ise Erdoğan (2016) toplumun en kırılgan kesimini oluşturan ihtiyaç sahibi çocuklara yönelik yapılan eğitim yardımlarının çocukların gereken eğitimi alarak iş piyasasına kalifiye bir

personel olarak katılabilecekleri becerilere sahip olmalarına ve topluma faydalı bireyler haline gelmelerine katkı sağladığını belirtmektedir.

SONUÇ

Dünyamızı tehdit eden salgın, değişen iklim koşulları, gıda yetersizliği gibi küresel sorunlar, gelecekte özellikle güney yarım küremizde daha fazla hissedilecektir. Bu olumsuz gelişmelerden insan neslinin en korumasız grubu olan yetim çocukların içine düşecekleri yoksulluk sorunu, korunmaları gereksinimi giderek daha fazla önem arz eden bir sorun olmaya devam edecektir. Bu sorunun muhtemel uzun vadeli doğuracağı ekonomik, sosyal sonuçlarının en aza indirilmesine yönelik sadece o ülkelerin kendi ulusal kapasitelerinin dışında gelişmiş ülkelerin, uluslararası kurumların ve sivil toplum kuruluşlarının alacağı çok önemli roller bulunmaktadır. Bir sivil toplum kurumu olan İHH'nın sınırlı mali imkânları ile dünyanın farklı yoksul coğrafyalarında oluşturduğu kapasite dikkate değer bir önem arz etmektedir. Yapılan alan araştırmasında İHH tarafından yetim çocukların temel ihtiyaçlardan daha fazla eksikliğini hissettikleri sosyal ihtiyaçlarına da destek olacak şekilde önemli fonksiyonlar ortaya koyulduğu görülmektedir. Beşerî ve sosyal gelişimlerini desteklemek üzere, yetimlere, piknik, kahvaltı ve çeşitli spor organizasyonları ile aynı ve nakdi yardım gibi sosyal olanaklar sunulduğunu, söz konusu sosyal olanakların yeni ve farklı kişiler ve yerler tanınmalarına, yeni deneyimler yaşamalarına, sosyal çevrelerinin genişlemesine, farklı kültürleri tanınmalarına ve yeteneklerini keşfetmelerine katkı sağladığını ifade etmektedirler.

Araştırma konusu olan İHH'nın yetimlere yönelik en önemli hizmetlerinin yetimlerin sadece içinde bulunduğu temel ihtiyaçlarının değil, aynı zamanda onların beşerî sermaye düzeylerini desteklemek sureti ile geleceğe, daha yüksek bir üretkenliğe kavuşmalarına destek olacak şekilde sağlık ve eğitim ihtiyaçlarına destek olduğu tespit edilmiştir. Yetim çocukların düzenli olarak sağlık taramasından geçirildikleri, ayrıca sağlık hizmetleri kapsamında sağlık sigortası ödemesi aldıkları ve bu hizmetlerin ruhsal açıdan kendilerini daha mutlu ve huzurlu hissetmelerine neden olduğu doğrudur. Dolayısıyla çocukların sağlık sorunlarıyla baş etme konusunda desteklenmeleri çeşitli davranış sorunları yaşamalarını engellemektedir. Bu sonuç literatürdeki diğer araştırma bulgularıyla desteklenmektedir. Yetim çocukların eğitim hizmetleri kapsamında alanında uzman kişilerce kurs ve seminer aldıkları, bu sayede eksik

olan konuları kapatma fırsatı elde ettikleri, ayrıca burs, barınma ve eğitim materyali yardımı aldıkları ve bu yardımların mesleki becerilerini etkilediği, teknoloji kullanma becerilerini arttırdığı ve kariyer planlamalarını olumlu yönde etkilediği görülmüştür. Araştırmada yer alan katılımcıların önemli kısmının lisans düzeyinde eğitim alanlardan oluşmasının, yetimhanelerden faydalanan öğrencilerin üniversite olanağına kavuşmasının, yoksulluk riskinin azalmasına ve beşerî sermaye düzeyinin yükselmesine vesile olduğu görülmektedir. Araştırmanın sonunda yetim çocukların İHH tarafından kendilerine sağlanan eğitim hizmetlerinden dolayı kendilerini daha donanımlı hissettikleri, bu durumun kendileri açısından itici bir güç olduğu ve bu sayede bir işi ve görevi yalnız başına yerine getirebileceklerine yönelik öz yeterlilik inançlarının arttığı görülmüştür. Yetim çocukların da İHH tarafından destekleyici sosyal uygulamalara muhatap olmaları onların olumsuz çevre baskısına direnmesine ve başarılı olmaya yönelik öz yeterlilik inançlarının artmasına neden olmaktadır. Netice olarak bu olanaklardan yararlanarak yoksulluğun kısır döngüsünü kırarak beşerî sermaye ve ekonomik olarak elde ettiği olanaklar ile hem yetimin kendi hem de kendi yakınlarına yönelik katkıları ile yoksulluğun azalmasında önemli bir kapasite oluşturduğu görülmektedir. Bu tür faaliyetlerin daha fazla olmasına imkân sağlayacak hem yasal hem de kurumsal kapasitelerin oluşturulmasının insanlığın devasa sorunlarının azaltılmasında sınırlı da olsa bir katkı oluşturacağı değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2021), Koruyucu Aile Hizmetleri, <https://ailevecalisma.gov.tr/koruyucu-aile>
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2021), Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, <https://www.aile.gov.tr/chgm/istatistikler/>
- Ail ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2022), Çocuk İstatistikleri, <https://www.aile.gov.tr/chgm/istatistikler/kurumsal-istatistiklerimiz/>
- Arıkan, Rauf. (2013). *Araştırma Yöntem ve Teknikleri*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Bilen, M. (2002), Piyasa Ekonomisinde Devletin Değişen Rolü (Refah Devleti Ekseninde Bir Analiz), Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bilen, M. ve Çalhır, M. (2019), “Türkiye’de Gelir Dağılımı ile Eğitim Arasındaki İlişki: ARDL Sınır Testi ile Analizi”, *Akademik İncelemeler Dergisi*, 14(2), ss. 1-30.
- Çaha Ömer (2003), *Değişen Siyaset, Sivil Toplum, İletişim, Ekonomi ve MÜSİAD*, Edam tarafından Hazırlanmış Rapor.
- Çaha, Ömer. (2007). *Aşkın (Transandantal) Devletten Sivil Topluma*. İstanbul: Plato Film Yayıncılık.
- Çavuş, Mustafa Fedai. (2009). Gençlerde Algılanan Sosyal Desteğin Öz-Yeterlilik İnancına Etkileri. *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 1-11.
- Çeken, Birsen. (2019). Korunmaya Muhtaç Kimsesiz Çocuklar ve Hayalleri Üzerine Bir Çalışma. *Ulakbilge*, 45, 160-171.
- Çopur, Hakan (2009). *Teoriden Pratiğe Sivil Toplum*, <http://www.ekopolitik.org/public/page.aspx?id=615>. (Erişim Tarihi: 05.03.2021).
- Dayıoğlu, Meltem (2007), “Türkiye’de Çocuk Yoksulluğu: Ölçüm Yöntemleri ve Yoksulluğun Belirleyicileri”, *TİSK Akademi*, ss. 82-105.
- Doğan, İlyas. (2002). *Özgürlükçü ve totaliter düşünce geleneğinde sivil toplum*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Döş, İzzet ve Kır, Elif. (2013). İlköğretim ve Ortaöğretim Okullarında Sosyal Etkinlik ve Yönetimi. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 12(3), 527-544.
- Duman, Mehmet. Z. (2004). İdris Küçükömerin Sivil Toplum Anlayışı. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 47-52
- Durgun, Özlem (2011), “Türkiye’de Yoksulluk ve Çocuk Yoksulluğu Üzerine Bir İnceleme”, *Bilgi Ekonomi ve Yönetim Dergisi*, Cilt: V (1), ss.143- 154.
- Erdoğan, Mustafa (1998), *Liberal Toplum Liberal Siyaset*, Siyasal Kitapevi, Ankara.
- Erdoğan, Nurettin. (2016). *Sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfı eğitim yardımlarının ilkokul, ortaokul, lise öğrencileri ve ailelerine etkileri (Antalya ili Muratpaşa ilçesi*

- örneği). Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Ertem, Yeter, Aksa. (2017). *Yetim Çocuklara Uygulanan Sosyal ve Ekonomik Destek Bağlamında "Bayrampaşa Hami-Yet Projesi Örneği"*. Yüksek Lisans Tezi, Yalova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yalova.
- Eryurt, Mehmet A. ve Koç, İsmet (2013), "Child Poverty and Regional Disparities in Turkey", *The Turkish Journal of Pediatrics*, ss. 140-151.
- Eurostat (2021), <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>
- Fioramonti, L. (2005). Civil societies and democratization: assumptions, dilemmas and the South African experience. *Theoria*, 52(107), 65-88.
- Giddens, Anthony (2000), *Üçüncü Yol, Sosyal Demokrasinin Yeniden Yükselişi*, (Çev.Mehmet Özyay), Birey Yayınları, İstanbul.
- Gordon v.d, (2003), "Child Poverty in the Developing World", <https://www.researchgate.net/publication/30529837>
- İHH (2021), Gelir Gider Tablosu, <https://www.ihh.org.tr/gelir-gider-tablosu?page=1>
- İHH (2021), Gündem, <https://www.ihh.org.tr/yetim>.
- İHH (2021A), Yetimlerle İlgili Ayet ve Hadisler, <https://www.ihh.org.tr/yetimlerle-iligili-ayetler-ve-hadisler>
- Kahraman, Fatih; Gül, Songül S. (2015). Türkiye’de Çocuk Yoksulluğu: Gaziantep Üzerine Bir Araştırma, *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl 8, Sayı 1, Haziran 2015, ss. 339-366
- Keskin, Gülseren ve Orgun, Fatma. (2006). Öğrencilerin öz etkililik-yeterlilik düzeyleri ile basa çıkma stratejilerinin incelenmesi/Studying the strategies of students' coping with the levels of self-efficacy-sufficiency. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 7(2), 92.
- Limanlı, Ömer (2020), "Türkiye’de Çocuk Yoksulluğu: Bir Yeniden Değerlendirme", *İktisadi Araştırmaları Dergisi*, Cilt 4 (2), ss. 158 – 173.
- Mahmur Işıkçı, Yasemin ve Karatepe, Selma. (2016). Türkiye’de Çocuğa Yönelik Sosyal Politika Uygulamaları ve Tarihsel Analizi. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 7(1), 69-100.
- OECD (2019), Child Poverty, OECD Family Database, [Child poverty \(oecd.org\)](https://www.oecd.org/family/child-poverty/)
- OECD (2021), General Government Spending, <https://data.oecd.org/gga/general-government-spending.htm>
- Oxfam (2021), Oxfam; <https://www.oxfam.org/en/press-releases/half-billion-people-could-be-pushed-poverty-coronavirus-warns-oxfam>
- Özgür, Gönül. (1993). Sosyal destek ve sağlık. *Türk Hemşireler Dergisi*, 43(2), 25-26.

- Özkan, Fatih. (2019). *Mülteci Çocukların Eğitiminde Sivil Toplum Kuruluşlarının Eğitim Politikalarının İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu.
- Silwal, A. Rudra ve diğerleri (2020), Global Estimate of Children in Monetary Poverty: An Uptade, Poverty & Equity, World Bank Group. https://www.researchgate.net/publication/344821924_30b_Global_Estimate_of_Child_Poverty_10-13_2pm
- Sumner, Hoy, and Ortiz-Juarez «Estimates of the impact of COVID-19 on global poverty», WIDER Working Paper 2020/43; <https://www.wider.unu.edu/sites/default/files/Publications/Working-paper/PDF/wp2020-43.pdf>
- Sunar, Lütfi (2003), “Yoksulluğun Önlenmesinde Sivil Toplumun Rolü ve Gönül Kuşağı Derneği”, *Yoksulluk*, Cilt 3, Deniz Feneri Derneği Yayını.
- Şeker, Betül Dilara ve Aslan, Zafer. (2015). Eğitim sürecinde mülteci çocuklar: Sosyal psikolojik bir değerlendirme. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 8(1), 86-105.
- Şentürk, Murat. (2014). Türkiye’de Kamunun ve STK’ların Sosyal Yardım Uygulamaları: Yeni Eğilimler ve İhtiyaçlar. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 3(28), 285-307.
- Taşdemir, Nazmiye ve Yılmaz, Hakkı H. (2020), “ Türkiye’de ve Avrupa Ülkelerinde Çocuk Yoksulluğunun Belirleyicileri Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Çilt 53 (3), ss. 1075 - 1104.
- Therborn, Göran (1998), “Sivil Toplumun Ötesi: Demokratik Deneyimler Ve “Ortadoğu”ya Uygunluklar, Sh. 61-73, (Çev.Ahmet Fethi), *Sivil Toplum, Demokrasi ve İslam Dünyası*, Ed. Elisabeth Özdalga, Sune Persson, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- UN, 2021, World Population Prospects 2019, <https://population.un.org/wpp/DataQuery/>
- UNICEF (2020), “Impact of COVID-19 on multidimensional child poverty : technical note”, <https://digitallibrary.un.org/record/3886583>
- UNICEF (2021), Child Poverty, <https://www.unicef.org/social-policy/child-poverty>
- UNICEF (2021), <https://www.unicef.org/turkey/%C3%A7ocuk-haklar%C4%B1na-dair-s%C3%B6zle%C5%9Fme>
- UNICEF (2021), Social Protection, <https://www.unicef.org/social-policy/social-protection>
- Unicef (2016), Ending Extreme Poverty: A Focus on Children, Unicef and World Bank Group.

- Unicef (2019), Türkiye – UNICEF Ülke İşbirliği Programı 2016-2020, Unicef Yayını.
- World Bank (2018), Decline of Global Extreme Poverty Continues but Has Slowed: World Bank, <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2018/09/19/decline-of-global-extreme-poverty-continues-but-has-slowed-world-bank>
- World Bank (2020), Reversals of Fortune (Poverty of Shared Prosperity 2020), World Bank Publications.
- World Bank (2021), World Development Indicators, Web: <https://data.worldbank.org/indicator/>
- Yetim Katalog 2020, <https://www.ihh.org.tr/public/publish/0/147/yetim-katalog-2020---tr-web.pdf> (Erişim Tarihi: 07.08.2021).
- Yıldırım, Ali ve Simsek, Hasan. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.

EXTENDED ABSTRACT

In addition to the various opportunities that life provides in modern times, there are important risks that it brings. More than 700 million people are still forced to live below the poverty line with a daily income of \$1.9. When the poverty threshold is raised to \$3.2, it is seen that one-quarter of the world's population lives in poverty. Despite a significant decline in poverty rates since the 1990s, it is clear that a significant portion of the world's population continues to struggle with the issue of poverty. In the event of the death of the father in a family, the obligations to prepare the child for the future in a healthy way involve risks that are not easy for the mother to cope with alone. In order to prevent these risks, various social security institutions established in developed countries include social support programs that will prevent such a risk from being on a single mother. A vast geography of the world, which cannot be underestimated, is deprived of such social security institutions due to its low level of economic income. Such an environment presents the problem of child poverty. Child poverty is the most vulnerable/severe type of poverty among households. Despite the fact that children account for 31% of the world's population, children make up slightly more than the age of the poor in the world. This environment represents a risk to the future of our world, eroding our hopes. In Turkey, there is a substantial body of literature on child poverty. According to the findings of this literature, child poverty rates are considerably greater in low-education homes and in rural households. While the overall poverty rate in Turkey is slightly more than 20%, child poverty is at 33.7%. It is widely acknowledged that child poverty is a far more serious issue in Turkey than general poverty. When the policies used to eliminate poverty are compared to those applied in European Union countries, it is clear that they are not very effective in reducing child poverty. Child poverty decreases by one-third in European Union countries after social transfers are established, but only by 5% in Turkey. It may be argued that Turkey's social programs have not been as effective in decreasing child poverty as those of Western countries. Child poverty constitutes the most disadvantaged/serious type of poverty in the household. Various civil initiatives take on roles in different countries in order to undertake this function, which the state or social security institutions cannot fulfill in economically underdeveloped countries/geographies. Various studies of IHH, especially for orphans, developed in line with the command/advice of the religion of Islam will be analyzed. In addition, in-depth interviews with some young people over the age of 18 who have benefited from IHH's orphan

studies in different geographies of the world are analyzed and the effect of these studies on the development of their human capital levels. The nature of social support programs that prevent the transmission of intergenerational poverty and the place/importance of the capacity provided by non-governmental organizations will be analyzed in this study.

Despite its limited financial resources as a non-governmental organization, IHH's capability which it has established in various underprivileged geographies around the world, are of extraordinary importance. IHH helps orphans through its "Orphan Sponsorship Support System," which it launched in 2007 for orphan research. Donors make monthly funds to meet orphan children's educational, health, clothing, and food requirements. Orphanages are outfitted with everything a child needs, both for survival and for education and healthy human development. Furthermore, the foundation has opened 38 orphanages in 13 countries, as well as 1 training center and 1 training village. By 2020, the number of orphans supported by 66 thousand people's sponsorship opportunities had risen to 106 thousand. The foundation, which establishes the notion of ongoing education life as a requirement for staying in an orphanage, provides supported education in orphanages until the conclusion of their education life. Aside from these benefits, university education provides a variety of social chances.

An extensive study was carried out with orphans who benefited from IHH's orphan studies. This study was conducted in a qualitative manner, both in terms of data collecting and data analysis. Qualitative analytic approaches were used in this setting. The study included 32 orphans who had received assistance from the IHH Humanitarian Relief Foundation for orphan children and had become orphans for a variety of causes. The research data were gathered using a semi-structured interview form. The research findings were classified into four categories. Opinions about "social facilities and services," "health services," and "educational services" supplied by IHH to research participants were assessed separately. Participants emphasize that the possibilities given by IHH support not only their basic requirements, but also their health and education needs, by supporting their human capital levels in a way that will help them achieve higher productivity in the future. Orphan children are periodically tested, and they also receive health insurance payments within the area of health services, and these services make them feel happier and more spiritually tranquil. As a result, assisting children in coping with health issues keeps them from developing a variety of behavioral issues. Other research

findings in the literature reinforce this conclusion. It has been observed that orphan children receive courses and seminars from experts in their fields within the scope of education services, allowing them to close the gaps in their knowledge, as well as scholarships, housing, and educational material aid, all of which affect their professional skills, increase their technology use skills, and positively affect their career planning. It is seen that the majority of the research participants are educated at the undergraduate level, and the students who benefit from orphanages have university opportunities, reducing the danger of poverty and improving the level of human capital. At the conclusion of the study, it was discovered that orphaned children feel better equipped as a result of the education services offered by IHH; this circumstance is a driving factor for them, and therefore their self-efficacy conviction that they can perform a job and task on their own has increased. IHH's exposure of orphaned children to supportive social practices allows them to reject negative environmental pressure and strengthen their self-efficacy beliefs in order to succeed. It is clearly stated that by being exposed, children have the opportunity to develop their own abilities and capacities, as well as to grow themselves. As stated by A. Sen, assistance and support are supplied for the emergence of human capabilities. It is considered that all of the options and opportunities presented provide a vital foundation for orphans to better prepare for their future lives. This capacity established by a non-governmental organization in the world suggests that a significant capacity in the battle against poverty has been created not only for today but also for the future. As a result of breaking the vicious loop of poverty by taking advantage of these chances, it has generated an essential capability in reducing poverty with the human capital and economic opportunities achieved, as well as the orphan's contributions to himself and his relatives. It is thought that developing legal and administrative capacities to enable more such activities will only make a little contribution to addressing humanity's massive issues.

ARAŞTIRMACILARIN KATKI ORANI

Araştırmacıların her birinin mevcut araştırmaya katkı oranı aşağıda belirtildiği gibidir.

Yazar 1'in araştırmaya katkı oranı %60, yazar 2'nin araştırmaya katkı oranı %40'dir.

Yazar 1: Araştırmanın tasarımı, modelin oluşturulması, literatür taraması, yazım

Yazar 2: Alan araştırması, verilerin analizi, yazım.

ÇATIŞMA BEYANI

Araştırmada herhangi bir kişi ya da kurum ile finansal ya da kişisel yönden herhangi bir bağlantı bulunmamaktadır. Araştırmada çıkar çatışması bulunmamaktadır.

ARAŞTIRMANIN ETİK İZİNİ

Yapılan bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması gerektiği belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

